Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 84 (10069) | 1976 чылдың апрель 8, четверг | 1925 чылда үнелеп эгелээн | Өртээ 2 кеп.

ТӨЛЕПТИГ САЛГАЛДЫ КИЖИЗИДЕР

СЭКП-ниң XXV съездизиниң материалдарын, бүгү чурттаазы-биле бир дөмей, башкылар коллективтеринде, школаның партия организацияларында калбаа-биле таныжып, өөренип турар. Совет башкылар съездиниң төөгүлүг шиитпирлеринге улам сорук кирбишаан, улус оөредилгезиниң мурнунда салдынган перспективтиг сорулгаларны шиитпирлээринче бүгү күжүн мөөнеп турар.

Партияның XXV съездизиниң материалдарын, хамыктың мурнунда, башкылар боттары ханызы-биле өөрениринден аңгыда, ооң кол идеяларын бар арганы бүгү талалыг ажыглап тургаш, өөреникчи бүрүзүнге чедирери башкылар коллективтериниң чугула сорулгазы.

Коммунистиг кижизидилгени улам сайзыраңгайжыдарының чугулазын съездиге айыткан, ол чүл дээрге улус өөредилгезиниң болгаш профессионал белеткелдиң, ниити билигниң бүгү системазының, чүүң-даа мурнунда, ортумак школаны улам ынай сайзырадырының айтырыы болур-дур. Идей-политиктиг, күш-ажылчы болгаш мөзү-шынар кижизидилгезиниң айтырыгларының чаңгыс аай болурун хандырары, ону комплекстиг көөрү кижизидилгеайтырыында эң чугула сорулга кылдыр салдынган.

Школаның ролю, аныяк кижи бүрүзүнүң салымчолу дээш ооң харыысалгазы кажангызындан артык бедип олурар. «Кижиге эргежок чугула билигнерниң хемчээли дүргени-биле өзүп турар, амгы үеде чүгле чамдык фактыларның элээн каш түңнелдерии шиңгээдип алыры-биле кызыгаарланып шыдавас бис. Билиин боду бедидип чоруур, эртем болгаш политиктиг информацияның шапкын агымынга шын турушту тып билир чорукка өөредири чугула»—деп, эш Л. И. Брежнев партияның XXV съездизиниг Отчёт илеткелинге демделээн. Башкылар коллективтериниң ажылын үнелээрде чоруткан ажыл-херектериң «сан-түңү», аңаа «киришкен» кижилер саны-биле эвес, харын школачы бүрүзүнүң хамааты бедик мөзү-шынарлыы, идепкейлиг чоруу, хөй-ниити хүлээлгезин медерелдии-биле көрүп турарын барымдаалап тодарадыр. Ону чедип алырының оруу—идей-политиктиг, күш-ажылчы болгаш мөзү-шынар кижизидилгезиниң нарын айтырыгларын комплекстиг көрүп шиитпирлээринде.

Башкылар коллективтери, школаның коммунистери, комсомол болгаш пионер ажылдакчылары кижизидилге ажылының бүгү-ле бар арга-хевирлерин партияның XXV съездизиниң улус өөредилгезиниң талазы-биле сорулгаларынга дүүштүр шүгүмчүлекчи ёзу-биле шүгдүнүп көрбүшаан, чогуур түңнелдерни үндүрер ужурлуг. Кижизидилге ажылын кыры-биле көөр, эренгейлээр чоруктан уштунуп, үе-биле деңге базып, ажыл-херекти партийжи ёзу-биле көөрү негеттинип турар.

Кызылдың № 4, Таңдының Кочетов ышкаш школа коллективтери өөредилге-кижизидилге ажылынга эки көргүзүглерни чедип алгаш, тоску беш чылдың түңнелии ёзугаар шаңнал-макталга төлептиг болганнар. Уругларның күш-ажылчы кижизидилгезин өөредилге чорудулгазы болгаш кижизидилге айтырыглары-биле ханы холбап турар Чадаананың № 1 школа дээш өске-даа башкылар коллективтери бистиң республикада бар. Мурнакчыларның аргадуржулгазы бүгү хөй-ниитинии болган турарын чедип алыр дээш республиканың улус өөредилгезиниң удуртур органнары онза кичээнгейни угландырар ужурлуг.

Даандырган ажыл-херек дээш бедик харыысалга дугайын, ылаңгыя школа удуртукчулары уттуп болбас ужурлуг. Школага кол кижи—башкы. Оон бедик идейлиг, ханы эртем-билиглиг, арга-дуржулгалыг, чогаадыкчы соруктуг болуру доктаамал негеттинер. Башкыларның бот-өөредилге-биле билиг бедиринче, оларның угаан-бодал болгаш профессионал өзүлдезинче доктаамал сагыш салыр, аңаа дузалаары чугула. Школаларның партия организациялары бо айтырыгны бирги чергении кылдыр көөр болза чогуур.

Республиканың чамдык школаларында өөредилге-кижизидилге ажылы чавыс деңнелде. Өөредилгенин билиг бээр талазы, ооң шынары чергелиг айтырыглар кошкак. Өөреникчилерниң идейлиг болгаш мөзү-шынар кижизидилгезин кыдыра көрүп турарының чылдагааны-биле чамдык школаларда уруглар хөй-ниитинин корум-чурумун үрээр, оон кедерезе херек үүлгедир чорук безин таварышкылап турар. Кижизидилге ажылынга хайгаарал чок, ала-чайгаарлаашкынга алзыр чоруктуң уржуундан ол бүгү үнүп турар.

Онгу беш чылда республиканың школаларының мурнунда улуг сорулгалар салдынган. Школаларның, ылаңгыя көдээ черлерге, материалдыг баазазы улам бижыгар. Бо беш чылла ниитизи-биле 11 мун кижи өөренир чаа школаларны тудар. Өөредилге-кижизидилге ажылының бедик деңнелии чедип алыр. Ылаңгыя Россия Федерациязының төп областарының ниити көргүзүүнүң деңнелинге чедер дээш шудургу ажылдаар апаар.

Өөредилге чылы доостур четкен. Шиитпирлиг дөрткү улдун чоруп турар. Доозарының күрүне экзаменнери, доозукчуларның келир үеде ажыл-херектери дээш өске-даа айтырыгларга хамаарыштыр кичээнгейни кошкатпас ужурлуг бис. 1975—76 өөредилге чылын чедиишкинниг доозарының үндезини ында.

Ак-Довуруктан медээлер

ЧАА ОТРЯД

«Тыва даг-дүгү» комбинатта дериглелер машинистериниң курузунда өөренип турар оолдар болгаш кыстар бөдүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң техниктиг килдизиниң начальниги Г. Жданова удуртка комиссияга шылгалдыг дужаганнар.

Аңаа биинии хынаткан 19 өөренишкилериң барык шупту-зуу программалыг материалдарны эки шиңгээдип алганын көргүскен. Ылаңгыя Вера Донмас-оол, Галина Моисеева, Александр Монгуш болгаш оскелер-даа «эки» болгаш «кончуг эки» демдектерлиг доосканнар.

Чаа пехтиң коллективинге тускай эртемниг аныяк кадрлар пемешкеп.

* * *

КОНКУРС

Ак-Довуруктың комсомол комитединиң инициативазы-биле парын рудадан даг-дүгү арыглаар цехке савалакчылар конкурузу эрткен.

Шыңгыы демиселдиң түңнелинде бирги черни ук цехтың № 5 эдлүзүнде Хомушку Кушкаш-оол алган. А ийиги болгаш үшкү черлерни Саая Кызыл-оол биле Раиса Урюпина олар эдлээнпер.

Савалаар машиналарның машинистериниң дузалакчылары Клара Аракчаанның, Михаил Ооржактың болгаш Анастасия Сүүн-оолдуң эки ажылдыр жюри демделээн.

(Бистиң корр).

Апрель 11 — улус судтарынга соңгулда хүнү

Кызыл хоорайның бүгү агитпунктуларында келир воскресеньеде болур улус судтарынга соңгуудаларга белеткелдер үргүлчүлеп турар. Соңгукчуларның дандзын тургузары болгаш ылавылаары дооступ турар. Улус судьяларынга кандидаттарбиле ужуражылгаларны организастап, лекция, бесседаларны чорудуп турар.

Ылаңгыя Тыва респотребсоюзтуң агитпунктузунда ажыл эки чоруттунуп турар. Агитпунктуну дерээни эки, солуннар, журналдарны көктээш, столдарда салгылаап. Апрель 6-да чаңгыс улус судьязынга кандидат Виктор Михайлович Макаровбиле соңгукчуларның ужуражылгазы болган.

Агитпунктунуң ажылынга 156 агитаторну хаара туткан, 6 парторганизация киржип турар. Соңгулда комиссязы соңгукчуларның долузу-биле кыдыынган дандзын ёзугаар чаңгыс чалалга билеттерни бижип, а агитаторлар оларны тарадып турар.

№ 5 агитпункт каш чыл улаштыр хоорайның эки агитпунктуларының бирээзи болуп келген. Бо бүгүде Тыва респотребсоюзтуң партбюро секретарының оралакчызы А. Жаровтуң киирген үүлү улуг.

ЧУРУКТА: агитпунктуда соңгулда мурнунуң бүдүүзүнде; (солагай талазындан): участоктуң соңгулда комиссязының секретары В. Н. Малышева, партбюро секретарының оралакчызы А. М. Жаров, агитпункт эргелекчизи М. И. Родина болгаш Культура министерствозунда партбюро секретарының оралакчызы Н. А. Кызыл-оол чаңгыс билеттерни участоктарга хуваап турлар.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

КУБАНЬНЫҢ МЕХАНИЗАТОРЛАРЫНДА

КРАСНОДАР КРАЙ. Тимашевск районнуң «Искра» колхозунда часкы хову ажылдары кидин түлүк чоруп турар. Бо чурукту Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. Ф. Ворошиловтуң каттышкан механизастыг звенозунга тырттырган.

Ооң 12 кижиден тургустунган звенозу беш чылдың баштайгы чылынга 1300 гектар шөлге чигир свёклазын, тарымал тоорукту, кукурузаны өстүрер дээн.

СЭКП-ниң Тимашевск райкомунуң бригади секретары, XXV съездиниң делегады В. Ф. Соколов Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. Ф. Ворошиловтуң шөлүнге механизаторлар-биле кээп ужуражып чораан.

ЧУРУКТА: В. Ф. Соколовтуң (ортузунда) СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүдүг шиитпирлеринии дугайын механизаторларга чугаалаан берип турары.

Е. ШУЛЕПОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

НАЙЫРАЛДЫГ БАЙДАЛГА

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинниң, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыконуң болгаш Швецияның Премьер-министри У. Пальменің аразында чугаалажыышкынынар апрель 6-да Кремльге эгелээн.

Найыралдыг, ажыл-херекчи байдалга эрткен чугаалажыышкынынарның үезинде ийи талалыг совет-швед кады ажылдажылганың болгаш ону улам ынай хөгжүдериниң перспективаларының айтырыгларының талазы-биле санаа-оналдарны солушкан. ССРЭ-ниң болгаш Швецияның аразында харылзааларның турум характерин, бүгү-ле деңнелдерге совет-швед солчулгаларның болгаш аралажылгаларның калбарганын демделээн, ол харылзааларны политика, а ол ышкаш экономика болгаш культура харылзааларының талазы-биле ханыладырының болдунар аргаларын чугаалажып көргеп.

Делегей айтырыгларын чугаалажып турар үеде делегейниң дүшкүүрүүг чоруун улам ынай чавырылдырарының айтырыгларын база көргеп.

* * *

ССРЭ-ниң чазаа Улоф Пальмеге алдар болдуруп, Кремльдиң улуг ордузунга эртенги шайлалга кылган.

Эртенги шайлалгага Премьер-министр-биле кады ону аян-чорукка үдеп чоруур швед албан кижилери киришкеп.

Совет таладан А. Н. Косыгин, А. А. Громыко, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары, албанның оске-даа кижилери киришкеп.

Найыралдыг байдалга эрткен эртенги шайлалга үезинде А. Н. Косыгин биле У. Пальме чугаалар солушкан, ону олурушканнар адыш часкаашкынары-биле уткаан.

* * *

Швецияның Премьер-министри апрельдиң 6-да Кремльдиң хаазында билдинмес солдаттың көөрүнге чечектер боодалып салган.

Чер кырынга быжыг тайбың дээш, гитлерлиг эзелекчилерге удур демиселге амытының берген совет дайынчыларның тураскаалын хүндүлүг айлчы мөөге оттуң чанында минута хире ыыт чок туруп ёзулаан.

* * *

Апрель 7-де Кремльге СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко-биле Швецияның Премьер-министри У. Пальменің аразында чугаалажыышкынынар доозулган.

Москваға болган беседалар болгаш ужуражыышкынынар делегей айтырыгларын шиитпирлээриниң талазы-биле совет-швеция кады ажылдажылганы улам калбартып, а ол ышкаш ССРЭ биле Швецияның аразында бүгү талалыг харылзааларны хаыладырынга идиглиг болурунга идегелии чугаалажыышкынынар киржикчилери илереткеп.

(СЭТА).

Дүжүт—ниитиниң херээ

МАШИНАЛАРНЫ БҮРҮН БЕЛЕТКЭЭР

— Тараажыларга белеп час турбас. Бо час база онзагай чүүлдерлиг: чылыг озалдап дүшкеп, хову ажылдарын чорудар үе ажок кызырылган—деп, ССРЭ-ниң Көдээ ажылагый министерствозунуң механизациянын база электрификациянын кол эргелелиниң начальниги В. С. Кунцевич СЭТА-ның корреспондентизибиле беселазын ынчаар эгелээн.— Өл-шык базырыышкынын, чаштырыышкынны ойтап хуусааларында чорудар төлээде, хамыктың чурнунда техниканы ыяк белеткеп алыры эргежок чугула дээрзин эрткен чылдарның дүржулгазы көргүзүп турар.

— Техниканың байдалы кандыгыл?

— Техника дугайында сагыш салыышкынын күстен-не эгелээн. Эптиг-ле ындыг болуру ышкаш, механизаторлардан, оларга эргежок чугула байдалдарны тургузарындан эгелээн. Хой-хой ажыл-агыйлар тускай бригадаларны болгаш звеноларны тургускан, оларга оран-савазы дерээн, септелгенин технологиязын база ону организастаарын экижиткеп. СЭКП-ниң XXV съездизиниге төлептиг ужуражыры-биле ону беш чылдың баштайгы чылының хову ажылдарынга техниканы бедик шыңарлыг белеткээр дээш социалистиг чарыштыг калбартыр дугайында Чуваш АССР-ниң, Курск болгаш Андижан областарының механизаторларының кыйгырыы дээштиг болгаш чогуур үезинде болган.

Ам часкы тарылганың бүдүүзү-дүр. Машина-трактор парыгының часкы тарылгага беленилин байдалын министерствоның коллегиязы чооктаа чаа чугаалажып көрген. Чарыштың эгелекчилери боттарының сөзүн әдлээн: Чуваштың, Курск болгаш Андижан областарының ажыл-агыйлары часкы тарылгага киржир бүгү-ле машиналарны катап тургузарын февральда-ла дооскан.

Украинаның, Белоруссияның, Литваның, Киргизияның, Ленинград, Иваново, Москва болгаш оске-даа чамдык областарның механизаторлары база-ла үре-түңнелдиг ажылдаан.

— Ам хожудан турарлар дугайын кысказа-биле чугаалап көрүңеремби.

— Кострома, Калинин, Ульяновск, Пермь, Чита, Омск областар, Марий, Башкир, Удмурт автономнуг республикалар бо талазы-биле хожудан турар. Чижээ, ол черлерде бар тракторларының 80 хуузундан бичии-ле хойу белеткеттинген.

Туркменияның, Казахстанның ажыл-агыйлары база септелгени саададыл турар.

Ол ажыл-агыйларда хожудаашкынның кол чылдагаанпары — септелге ажылдарын организастаанының куду деңнели, доктаамал специализастаттыртан бригаларның болгаш авеноларның чогу, а ол ышкаш машиналарны белеткээр талазы-биле он хонуктуң база айның тодаргай опаалдарын тургуспааны болур дээрзин хыналда көргүскеп.

— А артык кезектер кандыгыл?

— Ажыл-биле чугаалаар херек: заводтарның хөй нуруузу көдээниң чагыгларын чогуур үезинде күүседип турар. Ынчалзажок элээп хөй үлетпүр бүдүүлгелерни — Павлодарның трактор заводу, Алма-Атаның «Поршень» заводу, Ярославтың «Автодизель» каттыжыышкыны ореливг болуп арткан.

Көдээ механизаторларның соруулгазы — трактор бүрүзү, чаштырылганың агрегат бүрүзү шөлүе үнерииге белеп турзун база бүрүн күүзээ-биле бедик бүдүрүкчүүгүг ажылдазын дээш болдунар бүгү-ле чүүлдерни кылыры.

(СЭТА).

Москва.

ҮЕНИҢ НЕГЕЛДЕЗИНГЕ ДҮҮШТҮР

Тестиң деянскээринге бо чылын час эрте дүшкеп. Эрткен чылдың ол үезинде одарларга далбый тыртып турган болза ам хову, шөлдер хардан хосталган. Оон-биле чергелештир хорзүнде шык база эвээш. Ынчангаш часкы тарылганы эгелегиже чедир хову ажылдарын бедик агротехниктиг байдалга чорударының чугулазы ында.

СЭКП райкому болгаш райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргелели часкы тарылгага колхоз, совхозтарның белеткел ажылдарын шалыкын доозар дээш хемчегларни ап турар. Техника септелгези, хову турлагларының белеткели, үрезин айтырыы— хүннүң чугула айтырыгларының бирээзи.

— Хову ажылдарынче бистан районда сөолгу чылдарда кичээнгейни улгаттырып турары өөрүнүт. Мурнундагы чылдарга деңнээрге, эрткен чылын часкы хову ажылдарынга хөй шөлдү белеткээн. Эрткен чылларга деңнээрге, бо чылын техника септелгези база шору чоруп тур. Ажылдың шынарынче кичээнгей улгаткан. Оон түңнелинде эрткен чылын «Чодураа» колхоз 200 га суггаттыг шөлүнүң гектар бүрүзүнден чангыс чылдыг сигеннериң 80 центнер ногаан массазыр ажаан алган—деп, көдээ ажыл-агый эргелелиниң кол агроному М. Монтатов чугаалай-дыр.

Хову ажылында байдалдың дугайында өске-даа эштер биске чугаалаан. Шынап-ла, эрткен чылдарга деңнээрге өзүлде бары чугаажок. Ынчалзадаа ол озүлдеден дүжүттүң белеткээ чедип алдынмаан. Эрткен чылын тараапы шөлдерден үрезии безин алдынмаанындан бо чылын районнуң «Чодураа» колхозтуң 3 чыл бурунгаар 1010 рубль-биле садын алганы үрезин хорааннаар херексели тоймаглаттынгаштыдан ам мындыг херексел тывылбастаан.

Районда техника септелгези, үрезин соортулгези болгаш белеткели хожудаашкында. Септеттинген көдээ ажыл-агый машиналарының шынары багай. «Ак-Эрик» колхозта сепалырга, ооң бригадазы 17 хонукта чер андарган, 30 хонук тарыыр болза часкы хову ажылдарын доозар. А Украинада безин тарылганың ээ таарымчалыг хуусаазын чүгле 2—3 хонук деп санап турар болгай.

— Часкы хову ажылдарын өскээртен дуза чокка доозар бис — деп, М. Монтатов биске бүзүретти. Ынчалза-даа ооңгы секретары, XXV съездиниң делегады В. Ф. Соколов Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. Ф. Ворошиловтуң шөлүнге механизаторлар-биле кээп ужуражып чораан.

ЧУРУКТА: В. Ф. Соколовтуң (ортузунда) СЭКП-ниң XXV съездизиниң төөгүдүг шиитпирлеринии дугайын механизаторларга чугаалаан берип турары.

Е. ШУЛЕПОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Септеттинген техника турар черлерде чүгле хос эвес, районнуң ажыл-агыйларында доктаамал хову бригадалары чогу алдептиг. Ол бригадалар бар-даа болза, кышкы үеде механизаторлар мал ажылынче хаара туттунган. А чай келири-билек, олар мал чеми белеткелинче кирер. А дүжүтче чүгле чазын сагыш салырга болур бе?

«Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарның каттышкан рейдизи

Наряд чок бот-оруга-чарыгалыг авеноларны тургузар дугайында чугаа Тес-Хемде база иептерээн. Ынчалза-даа, оон ужур-дузазының, бистиң зопага ажыглап болур бе дээрзиниң дугайында айтырыгны өөренип көөрү чугулаа дээрзин М. Монтатов чугаалады. Шынап-ла, ажыл-агыйларында 100 хире тракторлуг, 135 мун баш малдыг бо районга техниканы звеноларга тускай быжыглаары берге. Азы бригадаларга авеполар тургуспас бе, азы мал чеми белеткээр бот-оруга-чарыгалыг ажыл-агыйлар тургузар бе—бо айтырыглар шиитпирлеттинер ужурлуг.

Хову ажылында күш-ажылды организастаарының айтырыглары районнуң удуртукчуларының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг. А «Тес-Хем» совхозта часкы тарылга эрттиреринии планы амга чедир чок. Часкы хову ажылдарынга чеже техника херегил, кайы механизатор негеттинип турары көдээ ажыл-агый эргелиинде белеп эки билдинмес.

Мал ажылының культуразы районда өскен. Мал чемгерер шөлдер, мал эмнээр пунктулар көстүп келгилээп, улгаттырган конаннары моон сонгаар-даа көвүдедирп көрүнген. СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерии амыралга боттандырар дээш районнуң ажыл-ишчилери онгу беш чылды ажыл-херекчи ёзу-биле эгелээп. Чер ажылы куду деңнелде тургустунганда мал ажылы чедиишкинниг хөгжүвес дээрзин олар билир. Ынчангаш ол ажылды үенин негелдезинге дүүштүр чорудар ужурлуг.

Е. ПОПОВ,

республиканың үнүш каягалал станнязының кол агроному.

В. КАРМАНОВ,

М. КАЛЧАН,

«Тувинская правда», «Шын» солуннарның тускай корреспондентилери.

ПАРТИЯНЫҢ ПЛАННАРЫН КҮҮСЕДИРИ— БҮГҮ УЛУСТУҢ ХЕРЭЭ

Районнарның партактив хуралдары СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин дайынчы программа кылдыр хүлээп ап турар

ТАҢДЫ

Районуң партия айтыжының хуралынга партияның Таңды райкомуның бирги секретары **Г. А. Заркевичиниң** «СЭКП-ниң XXV съездизиниң ажылының түңнелдери болган районуң партия организациязының сорулгаларының дугайында» илеткелин чугаалажып көрген. СЭКП-ниң шиитки болган даштыкы политиказын «СЭКП Төп Комитединиң Отчёду болган шиитки база даштыкы политика талазы-биле партияның эдлечигиг сорулгалары» деп эш Л. И. Брежневтиң илеткелинде айыткан түңдерии болган түңнелдерии язын-биле детким, түңдүгүзүнгенин, делегейге тайбынды хандырар талазы-биле аажок улуг үретүңнелдиг ажыл-чорудулгазы дээш, чүрттүң экономиктиг болган камгалал күүзүүн быжыглаар дугайында, совет кижилериниң чаагай чоруун бедидер дугайында донгаамал сагыш салыышкыны дээш партия Төп Комитединге, оон Политбюрозунга, Леонид Ильич Брежневке районнуң коммунистериниң болган ажылчы чонжарының омүнээзинден чүректиң хамыдыдан өөрүн четтиргенин илеткелчи болган санал бергеннер чугаалап турганнар.

Оңгу беш чылда салдыйган улуг сорулгаларны демдеглевишаан, партия активиниң хуралы районуң экономиказының байдалын, партия организацияларының организастыг база идеологтуг ажылын шүгүмүлекчи ёзу-биле аналиэтеп, шиитилел бүдүүлгениниң ажыктыын, бүгү ажылдың шынарын бедидериниң эргежок чугулазынче кичээнгейин салган.

«Тыва кобальт» комбинатта, Бай-Хаактың хлеб заводунда, районда чоңнуң амыдырал хандырылга комбинадында кол фондуларны четпес ажыглап турарын илеткелчи демдеглээн. Түүт организацияларында материалдыг курлавырларны, кижилерни хей объектилерже бидарадып турар, оларны ажыглалга киирериниң хуусавазы уламдыгын турар.

Түүйбу, шал болган ескедаа материалдарның чедиишпези № 585 кожуун чоруур мехколоннаның коллективиниң ажылының сан талазыбиле коргүзүглериге багай салдарны чедирип турар болбайн аан. Ынчалза-даа мехколоннаның (начальнигни В. Мельниченко) коллективтиң күженишкинин ажылдың шынарын бедидеринче, материалдар камналгазынче углап шыдавайн, ескедаа четпестер-биле эштекип турары четпес.

Кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының мурнунда улуг сорулга туруп турар. Район эрткен чылын болган бо чылдың бирги кварталында хову ажылының продукциязын, эът, сүт бүдүрериниң планнарын күүсетпээн. Сөолгу ийи чылдарда аграр-бойдустуң берге байдалы кодээ ажылагый бүдүрүлгезинге таарымча чок уржукту чедиргени билдингир. Ынчалза-даа кадлаашкынның тараа, ескедаа продуктуар бүдүрериниң дыка кудулаанының кара чаңгыс чылдагааны дең саналар болза частырыг болур иинк. Бо дугайын райкүүскомуның кодээ ажыл-агый эргелелиниң кол агроному **А. М. Пимонов,** Межегей кодээ Советтиң күүскомуның даргазы **П. Е. Усков,** С. К. Тока аттыг совхозтуң кол зоотехниги **Ч. С. Хертек,** од-ла совхозтуң механизатору **В. Т. Иванов** олар болгаш ескедаа эштер-хуралдың индиринден тодаргай чугаалаан.

Районда хөрүнүң хатган үреширинге удур техниканы ажыглаарының, шөлдерни дилиндектей тарыырының багай эвес дуржулгазы бар. Бо чорук кадлаашкынныг чылдарда гектардан-на 5—8 центнер терааны алыр аргазы берип турар. Чогум-на моон болган агротехниктиг хемчегларни комплекстиг күүсетпенииниң ачызында Дуржулга станциязының дөртүү болган бешки бригадалары эрткен болган бурунгу чылын кадлаашкынныг-даа болза, гектардан-на 5—8 центнер дүжүттү алган. А районда тараа культурадарының дүжүдү ынчап гектарга опааштыр 2,8 центнер болган.

Районда 7642 гектар суггатыг чер бар. Суггарылганың техниказы, ыңдыг чөлдерни ажыглаарының эки дуржулгазы бар. «Коммунизмниң хереди» колхозтуң тараажылары кыдуузавың погаан массазын гектардан-на 100—150 центнерин. Дуржулга станциязы — гектардан 35 центнер люцернаны ап турар. А өске бүгү ажыл-агыйлар суггаттыг черлиг, техникалыгдаа болза, мал чеми культураларның дүжүдүн суггат чок черге бодаарга эвээштп ап турар.

Мал ажылында байдалды шыңгыы экижидери пегеттинип турар. Эрткен чылын районда төрүүр чүс башка опааштыр 60 бызаа, 51 хураган алдынган. Бирги кварталда эът, сүт бүдүрериниң болган садарының планы күүсеттинмээн. Үүлге мал чеминиң чедиишпезин эвес, харын зоотехниктиг, ветеринарлыг ажылды кошкак чорутканы, чамдык ажыл-агыйларда малдың ажаалда-чемгерилгезиниң багайы аңаа салдарлыг болган.

Ажыл-агыйларны мергежилдиг механизаторлар, малчыпнар-биле хандырар талазы-биле чоруткан ажылдар эвээш. Часкы хову ажылдарын ой-шаанда чорударынга 441 механизатор чедишпес. Дээдк база ортумак звеноның специалистерии быжыглаарының айтырыгларын шиитпирлээри шыңгыы пегеттинип турар. Трактор-хову бригадазының 32 бригадириниң үүлге ийнзи тускай эртемниг. Ортумак эртемниг 58 специалистиң үүлге дөртү дээди өөредилгезин уламчылап турар.

Актив хуралы партийжи-организастыг болган идеологтут ажылдарның байдалынче улуг кичээнгейни салган. Чамдык партия организацияларында ажылчын ацтының болган тараачыпнарның төлептиг салгалын белеткээр ажыл кошкак. С. К. Тока аттыг, «Россия» совхозтарда, «Коммунизмниң хереди» колхозта партия организацияларында малчыпнарның, ховунуң ишчилериниң араазында коммунистер эвээш болуп турары таварылга эвес.

Идеология ажылын, ылаңгыя кижилериниң аажы-чаң кижизидилгезин улам экижидери пегеттинип турар. Күш-ажылдың бүдүрүнчүлүүн бедиленииниң, кижилерни кижизидериниң социалистиг чарыш шыкаш күүзүүт факторун четпес ажыглап турар.

Актив хуралынга Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораалачызы **В. Е. Серяков** киржип, үүлге чугаалаан. СЭКП-ниң XXV съездизиниң экономика, партияның организациязының болган идеологтуг ажылының, үлетүрде, капитал тудугда ажыглаттынмайн турар бар аргаларның талазыбиле айыткан кол айтырыгларны ол чугаалаан. Эш Серяков районнуң кодээ ажыл-агыйының перспективаларының байдалынга доктаагаан.

Кодээ ажыл-агый бүдүүлгезин специализастаары болган концентрастаары кодээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерии дыка нөөдедир сорулгалыг. Бо айтырыг талазыбиле районда чугаа амдыызында хей, ынчалза-даа практиктиг ажыл-херек эвээш. Специализацияга болган концентрацияга хамыктың мурнунда күш-ажылдың бүдүрүнчүлүүн бедидер, продукцияның ботүнезин чиигедир, продукция бүдүрерии нөөдедир. «Революциянын чалбыыжы» совхоз үресинге ажыглаар тараа ажыл-агыйының болган сүт бүдүүлгезиниң талазы-биле специализастаттынар кылдыр көрдүнген. Ынчалза-даа херек кырында ол кылдынмаан. «Партия организациялары, ажыл-агыйларның удуртукчулары, кодээ ажыл-агыйның специалистери ол чаа ажыл-херекти хаңзы-биле сайгарып көөрү чугула. Дуржулга станциязы маңаа улуг рольду ойнаар.

СЭКП ТК-ның политиктиг шугумун болган практиктиг ажыл-чорудулгазын, партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин бүрүн, долузу-биле чүүлдүгүүнүн, ону бодунуң ажылынга удуртулга болдурарын, бүгү ажылдың ажыктыын болган шынарын бедиреринии калбак программазын айыткан доктаалды партия активиниң хуралы хүлээп алган.

М. ВАСИЛЬЕВ.

* * *

БАРЫЫН-ХЕМЧИК

«Партияның XXV съездизиниң түңнелдери болган районуң партия организацияларының сорулгаларының» дугайында айтырыгны Барыын-Хемчиктиң партия активиниң хуралынга чөөкта чаа чугаалажып көрген. Ук айтырыг талазы-биле илеткелди партия райкомуның бирги секретары **Ш. К. Кууларович** кылган.

Районнуң дыка хей коллективтери, ажыл-ишчилери съезд мурнунуң социалистиг чарыжынга киришкеш, тиилекчи болуп, боттарының чедип алган күш-ажылчы тиилелгелериниң лугайында рапорттарны съездиниң адресинче чоруткан. Ылаңгыя Бүгүзавилел үжүр-дузалыг бүдүүлге — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эолчээниң технологтуг дериг-керекселдериниң комплекстиг шенелдезин эгелеп, аңаа баштайгы даг-дүгүн алганы бүгү тудугжуларның, монтажниктериниң, дагжыларның съездиге холбаштыр чедип алган улуг тиилелгези болган.

Бирги кварталдың планын болгаш бозтарының социалистиг хүлээлгелерии күүседир талазы-биле «Тыва даг-дүгү» комбинаттың үлетүүр-бүдүүлге комбинады, № 208 оруктудуг эргелели, Кызыл-Мажалыктың харылзаа салбыры, аэропорт, райпо коллективтери эки ажылдаан.

Съездиниң материалдарын районнуң ажылчы чонунга пропагандалап, тайылбырлаар талазы-биле улуг ажылды партия организацияларының амыдырал боттандырарынче мобилизастап турарын илеткелчи болгаш санал бергеи эштер «Тыва даг-дүгү» комбинаттың директору **В. А. Ухов,** «Шекпээр» совхозта партком секретары **М. Б. Кара-Сал,** «Барлык» совхозтуң директору **А. В. Порожневский,** «Шекпээр» совхозтуң Аянгаты салбырында партбөлүк организациязының хойжу **К. Начын,** Ак-Довурак АТБзинде партия эге организациязының секретары **Х. И. Мамедов** болгаш оон-даа оскелер тодаргай демдеглээн.

СЭКП-ниң XXV съездизиниге түңнел чугаазынга партия Төп Комитединиң Чиигине секретары эш Л. И. Брежнев: «Бир эвес чедип алган чүүлдерии чогууру-биле үнелээш, кичээнгейни бисте ам-даа бар четпестерже. шиитпирлеттинмээн сорулгаларже мооңнээр болзувусса, шын болгаш ленинчи ёзу-биле кылганывыс ол болур иинк» деп чугаалаан. Ынчангаш плеткелчи болгаш санал берген эштер чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларже. ону бен чылда районда шиитпирлезе чогуур сорулгаларже партия активиниң киржикчилериниң кичээнгейин угландырган.

Бо чылдың эрткен айларында районда алды тудуг организациялырындан түүлге «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелели планның онаалдаларын күүседип шыдаан. Ылаңгыя Бүгүзавилел үжүр-дузалыг чугула тудуг — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эолчээнде тудуг-монтаж ажылдарының темпизи сөолгу үеде кудулаан.

Совхозтарда кол объектилерии тудуп турар № 741 КМК-ның ажылында улуг четпестер бар болуп, эрткен чылдарда дужаар үжүрлүг чугула тудугларны амга чедир ажыглалга киирбээн. Бо организациянын тудугжулары бо чылын Кызыл-Мажалыкка 640 өөреникчи өөренир ийи каът школаны, «Хемчик» совхозка общежитиени, «Шекпээр» совхозка инек кажаазын, «Дөң-Терезин» совхозка автомашиналарның гаражын ажыглалга киирер үжүрлүг. Бо тудугларда ажыл органнзас чок, ажылды үзер, тудуг материалдарыбиле четче хандырбас чоруктар бар.

Актив хуралынга санал берген «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелинде мурнакчы дамчы, кандакчы Лундуп Сыдаа бодунуң кады ажылдан турар эш-өөрүнүн ажыл-ижин чугаалаан. Кызыл-Мажалыкта түүйбу заводунуң болгаш Ак-Довуракта үлетүүр-бүдүүлге комбинадының адресинге мындыг шүгүмүүлелди кылган:

— Бир талазында тудуг материалдарын чогуур шагында чедирии эккелбес, үргүлчү озалдадыр, иинде, Кызыл-Мажалыктың түүйбу заводунуң бүдүрген туук-бузунуң шынары куду, чаңгыс аай эвес, холга тударга буступ, үрелии каар. Ону самосвал машиналарга чүдүрүп эккелгеш, дүжүрерге, оон чартым бүдүп артар. А үлетүүр-бүдүүлге комбинадының ыдыын турар хөөдугдары, бетоп-арматураларының шынары база-ла ыңдыг, бо дугайында чугаа хей удаа болган, а түңнел чок.

Эрткен чылдарның четпестерин катаптаавас дээш районуң партия организациязының кодээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле чамдык хемчегларни ап турза-даа, ыңда шиитпирлээр үжүрлүг айтырыглар, четпестер ам-даа хей.

Келир чылдан эгелеп районта эът комбинады ажыглалга киирери-биле күүседир сөөлгү чугула. Дуржулга станциязы маңаа улуг рольду ойнаар.

СЭКП ТК-ның политиктиг шугумун болган практиктиг ажыл-чорудулгазын, партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин бүрүн, долузу-биле чүүлдүгүүнүн, ону бодунуң ажылынга удуртулга болдурарын, бүгү ажылдың ажыктыын болган шынарын бедиреринии калбак программазын айыткан доктаалды партия активиниң хуралы хүлээп алган.

М. ВАСИЛЬЕВ.

* * *

ХЕМЧИК

«Партияның XXV съездизиниң түңнелдери болган районуң партия организацияларының сорулгаларының» дугайында айтырыгны Барыын-Хемчиктиң партия активиниң хуралынга чөөкта чаа чугаалажып көрген. Ук айтырыг талазы-биле илеткелди партия райкомуның бирги секретары **Ш. К. Кууларович** кылган.

Районнуң дыка хей коллективтери, ажыл-ишчилери съезд мурнунуң социалистиг чарыжынга киришкеш, тиилекчи болуп, боттарының чедип алган күш-ажылчы тиилелгелериниң лугайында рапорттарны съездиниң адресинче чоруткан. Ылаңгыя Бүгүзавилел үжүр-дузалыг чугула тудуг — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийиги эолчээнде тудуг-монтаж ажылдарының темпизи сөолгу үеде кудулаан.

Совхозтарда кол объектилерии тудуп турар № 741 КМК-ның ажылында улуг четпестер бар болуп, эрткен чылдарда дужаар үжүрлүг чугула тудугларны амга чедир ажыглалга киирбээн. Бо организациянын тудугжулары бо чылын Кызыл-Мажалыкка 640 өөреникчи өөренир ийи каът школаны, «Хемчик» совхозка общежитиени, «Шекпээр» совхозка инек кажаазын, «Дөң-Терезин» совхозка автомашиналарның гаражын ажыглалга киирер үжүрлүг. Бо тудугларда ажыл органнзас чок, ажылды үзер, тудуг материалдарыбиле четче хандырбас чоруктар бар.

Актив хуралынга санал берген «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелинде мурнакчы дамчы, кандакчы Лундуп Сыдаа бодунуң кады ажылдан турар эш-өөрүнүн ажыл-ижин чугаалаан. Кызыл-Мажалыкта түүйбу заводунуң болгаш Ак-Довуракта үлетүүр-бүдүүлге комбинадының адресинге мындыг шүгүмүүлелди кылган:

— Бир талазында тудуг материалдарын чогуур шагында чедирии эккелбес, үргүлчү озалдадыр, иинде, Кызыл-Мажалыктың түүйбу заводунуң бүдүрген туук-бузунуң шынары куду, чаңгыс аай эвес, холга тударга буступ, үрелии каар. Ону самосвал машиналарга чүдүрүп эккелгеш, дүжүрерге, оон чартым бүдүп артар. А үлетүүр-бүдүүлге комбинадының ыдыын турар хөөдугдары, бетоп-арматураларының шынары база-ла ыңдыг, бо дугайында чугаа хей удаа болган, а түңнел чок.

Эрткен чылдарның четпестерин катаптаавас дээш районуң партия организациязының кодээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле чамдык хемчегларни ап турза-даа, ыңда шиитпирлээр үжүрлүг айтырыглар, четпестер ам-даа хей.

Келир чылдан эгелеп районта эът комбинады ажыглалга киирери-биле күүседир сөөлгү чугула. Дуржулга станциязы маңаа улуг рольду ойнаар.

СЭКП ТК-ның политиктиг шугумун болган практиктиг ажыл-чорудулгазын, партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин бүрүн, долузу-биле чүүлдүгүүнүн, ону бодунуң ажылынга удуртулга болдурарын, бүгү ажылдың ажыктыын болган шынарын бедиреринии калбак программазын айыткан доктаалды партия активиниң хуралы хүлээп алган.

М. ВАСИЛЬЕВ.

* * *

ЧЕЧЕН

Ye биле дөңге баскан чогаадыкчы улуг иш республиканың эң аныяк районуна—Кызыл районда база хайыккан. Тываның экономиказында ужур-дузалыг үлетпүр болган кодээ ажыл-агый бүдүүлгезин мында улам хөгжүп, районуң овур-хевири чаартынып, чонның күш-ажылының база амыдыралының деңнели улам бедип турар.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлери, оңгу беш чылдың сорулгалары районуң мурнунга чаа, улуг перспективаларны ажыдып турар. Районуң партия активиниң хуралынга илеткелчи—СЭКП Кызыл райкомуның бирги секретары **К. Н. Шулуу** болгаш санал берген эштер олче кол кичээнгейни угландырган. Чаа беш чылда сорулгаларны тодаратпышаан, озар тоску беш чылда база бо чылдың эрткен айларында улус ажыл-агыйының аңгыжыңы адырларында чамдык чедиишкиннерии чедип алганын демдеглээн. Ол ышкаш чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларны партийжи принципиалдыг ёзу-биле илередип, экономикага, культурага удуртулганы улам күштелдиреринии, партийжи ажылды, съездиниң негелеринге дүүштүр массаның коммунистиг киижизидилгезин күштелдиреринии аргаларын тодаретkан.

Ажыл-агыйлар кыштаглаашкынны хүр-чаагай эрттиреринии хемчегларни ап, эрткен чылдың ёл үезинге деңнээрге эът, сүт бүдүрерии бирги кварталда нөөдеткен. Квартал планындан ажыр 660 центнер эътти, 988 центнер сүттү күрүнеге саткан. Мыйыстыг бода малдың, хойнуң, өшкүнүң өлүп, хораары элээн кызырылган. Ам хойнуң массалыг оолдашкынны үргүлчүлевишаан.

Съездиниң шиитпирлерии база 1976 чылда алган социалистиг хүлээлгелерии күүседир, кыштаглаашкынны хүрчаагай доозар, часкы хову ажылдарынга белеткелди чедишкинниг доозар, малдың чаш төлүн чидириг чок камгалап алыр, ову агротехниктиг белик деңнелге чорудар дээш ажыл калбарган. Бо дугайын плеткелчи болгаш санал бергеи эштер: «Кара-Хаак» совхозтуң механизатору **Д. Түлүш,** «Шамбалыг» совхозта хову бригадазының бригадири **М. Монгуш,** көжүн чоруур № 62 мехколоннада партия организациязының секретары **О. Бартан,** Кызылдың ыяш ажыл-агыйының директору **М. Середин,** район прокурору **О. Губина,** райкүүском даргазы **А. Бакулин** олар болгаш еске-даа эштер чугаалаан.

— Беш чылдың база бо чылдың планнарын хуусаа бетинде күүседир дээш чарыштыг калбартып, колхозтуң малчыннары бирги кварталда эки түңнелдерлиг болуп, планныг онаалдаларын чедишкиннииг күүсеткен—деп, «Х Улуг хурал» колхозтуң баштаар черинии даргазы **Ш. Ондар** дыңнаткан. Колхозтың ажыл-агыйлыг болгандэ специализациянга база концентрациянга үндезилээш чорудар чамдык чугула айтырыгларга ол доктаагаан. Ылаңгыя хойнуң уксаазын экижидерииге боттуг дуза чедиреринче райкүүскомуның көдээ ажыл-агый эргелелиниң специалистериниң кичээнгейин ол угландырган.

Кодээ ажыл-агыйны интенсификастаарының сорулгаларын боттандырары-биле кодээ ажыл-агый бүдүүлгезин специализастаарының болгаш концентрастаарының хемчегларни алыры районуң партия, совет, ажыл-агый организациязының мурнунда бир кол сорулга болуп турар. Хамыктың мурнунда тараа, мал чеми культураларны база чер ажылының оске-даа продукцияларын бүдүрерии улам нөөдедир дугайында хуралга делгереңгей чугаалар болган.

Ажыл-агыйлар чыл бүрүде кондициязын чедир кылбаан, куду класстыг үрезиннер тарын келген. Чижээ, эрткен чылын тараан үрезинии арыынын болгаш ээүн үнериниң талазы-биле 5 хуусаг кондициязынга чедир кылдынмаан, а I, II класстың үрезиннери үүлге 50,9 хуу болган. Ажыл-агыйлар сорттуг үрезиннер тарылгазынче калбаабиле кирбээн. Мындыг байдал-биле эштежии болбазын партия активиниң хуралынга чугулаган демдеглээн. 1976 чылдың тарылгазынга хереглээр бүгү үрезиниң үүлге 75 тонназы I класстың. 1883 тонназы II класстың болуп турар.

Дүжүттү бедидериниң бир кол аргазы—бот-үнени чиигедири, чер ажылын орулгалыг адыр болдурарын чедип алыры болуурун хуралга айыткан. Ол ышкаш сугтаттыг черлерии чөп ажыглаар, инитиниң малынга ыяш хораны чедирии турар. Ынчангаш чер ажылының дилиндектей тарыыр системазын пептередиринче угланган чамдык ажылдар соолгу чылдарда чоруттунган. Ынчалза-даа хөрүнүүн үрелишкии-биле демисел ам-даа чогуур деңнелге чедир тургустунмаан. Черииң ширии аңдара кагбайн чардырарын ооижум пептеретkен. Ажыл-агыйларда бар плоскорестер, черии ханы үлүдүрер кодээ ажылагыйының деригге машиналарын долу ажыглаттынмаан. Техника үрелбезин дээш план ёзугаар баш удур ап чорудар хемчегларни үрээр чорук, механизатор кадрлар чедишпези машина-трактор паркының ажыглалын экижидерииге шантыктап турар.

Мал ажылын хөгжүдер дээш элээп хемчегер алдынган. Ылаңгыя малдың баш санын остүрерииң айтырыглары партия организацияларының кичээнгейииниң төвүнде турар.

— Съездиниң шиитпирлеринге сорук кирген бистин совхозтуң саанчылары бирги кварталда сүт бүдүрер болгаш күрүнеге садарыпың планын ажыр күүсеткен. Ол чедишкиннериистиң бир кол магадылазы кормоцехти ажыглалга киирип, малга чемни болбаазырадып берип турарыпыста — деп, «Тиилелге» совхозтуң саанчызы **А. Салчак** саналынга чугаалаан.

Оңгу беш чылда районнуң ажыл-ишчилериниң мурнунда улуг сорулгалар салдынган. Беш чылда күрүнеге 13150 тонна эътти, 11150 тонна сүттү, 1212 тонна дүжүттү садар. Чыл бүрүде төрүүр чүс баш малдан-на 80 бызаны, 90 хураганны алыр. Эртемниң, техниканың чедишкиннериге, мурнакчы дуржулгага даянган, эът кир угланыышкынныг мал ажылын хөгжүдериниң шын технологизиин пептередип, ону үлетпүр артазынче чоорту шилчидер. Чылгы, хаван, иви, теве ажыл-агыйын өстүрериниң аргаларын улам долу ажыглаар.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин ажыл-чорудулгазының дайынчы программазы кылдыр хүлээп ап, ону күүседир дээш күш-ажылчы кодуразуушкуннуң болдурган. Оон ачызында район съездиге үткүштүр алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкиниг күүседип, ажыл-иштиң темпизин улам дүргедедир аргалыг болган. Бо хүннерде район оңгу беш чылдың башпүвге чедир күүседир, электри энергизының бот үнезин планга удур 1 хуу кудуладырын хүлээнгеп.

ЧУРУКТА: Усть-Хантай ГЭС-тиң машиналыг залында.

Г. ВОЛКОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

УСТЬ-ХАНТАЙ ГЭС-ТЕ

КРАСНОЯРСК КРАЙ. Усть-Хантай ГЭС баштайгы агрегадын ажылдадып эгелээн хүнден бээр миллиард киловатт-шак электри энергизын берген.

Оңгу беш чылдың баштайгы чылында электри станциязының коллективи электри энергизы ажылдап үндүрериниң планын хуусавазын эрте—Энергетиктиң хүнүнге чедир күүседир, электри энергизының бот үнезин планга удур 1 хуу кудуладырын хүлээнгеп.

ЧУРУКТА: Усть-Хантай ГЭС-тиң машиналыг залында.

Г. ВОЛКОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

СЪЕЗДИНИҢ ИДЕЯЛАРЫН ЧОНЧЕ

«Съездиниң идеяларын коммунист бүрүзүнге, совет кижи бүрүзүнге чедирери — үүлге пропагандистерниң, лекторларның, илеткелчилерниң эвес, харын бага бистиң бүгү партийжи актививистиң хүндүлүг хүлээлгези болур. Ол ажылга боттарының бүгү биилии-биле бүгү мергежилин, сагышсеткилдин бүгү күжүн киирер херек. Ол бүгү — съездиниң шиитпирлерин амыдырал чайгылыш чок боттандырарының баштайгы негелдерииниң бирээзи болур» даярын СЭКП ТК-ның Чиигине секретары эш Л. И. Брежневтиң партияның XXV съездизинге кылган Отчёт илеткелинде демдеглээн.

Шак бо чугула сорулганы амыдыралга боттандырар дээш СЭКП Бай-Тайга райкому, оон чер-черде эге организациялары иеску ажылды кылып чорудуп турар. Партия райкому съездиниң материалдарын масса ёнкга билдилиг тайылбырлап, таныштырарда районнуң түстүе ажыл-агыйларының амыдралы-биле шын холбаарының арга-методтарының дугайында лекторларны, пропагандистерии, агитаторларны, илеткелчилерниң семинарларын ажыл-агыйларга болгаш район төвүнге организастап эрттиргилзин. Оон соонда партия эге организациялар, партбомнар секретарьларының, лекторларның, пропагандистерниң семинарын Тээли суурга база эрттирген. Семинарның киржикчилериңге СЭКП ТКның съездиге Отчёт илеткелинде болгаш «1976-1980 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланыышкыннарында» теоретиктиг үүлдерии, практиктиг түңнелдерии ханы тайылбырлаар сорулга-биле партия райкомуның, райкүүскомуның удуртур ажылдакчылары, СЭКП обкомуның районга сургакчылап келген пропагандисчи болуунуң кежигүннери делгереңгей лекцияларны номчааннар.

Амгы үеде съездиниң материалдарын чөнга тайылбырлаар ажылды 350 агитатор, 64 политинформатор, 29 илеткелчи, 172 лектор болгаш районнуң элээп хөй удуртукчулары чорудуп турар. Бо хүннерде хөй санныг агитаторлар боттарынга быжыглаан участоктарында, эң ылаңгыя малчыннар ортузунда съездиниң материалдарын тайылбырлаар ажылды күштелдирген. Ынчаарга лекторлар, илеткелчилер болуу колхоз, совхозтарга, фермаларга, бүдүүлгө чергеринге болгаш район төвүнде албан организацияларга—36 черге таныштырылга хуралдарын эрттирип, съездиниң материалдарының талазы-биле илеткелдерни кылып, лекцияларны номчаан. Хуралдарга 6158 кижи олуржуп, 59 кижи санал берген болгаш съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алгылаан. Чижээ, «Мурнакчы» колхозтуң аныяк хойжуу Күнзенмаа Оксур оңгу беш чылдың бирги чылында төрүүр 100 хойдан-на 103 хураганны, бир хойга опааштыр 2,5 килограмм үүктү кыргып алырын хүлээнгеп. «Тээли» совхозтуң хойжуу С. Хертек, «Кара-Хөл» колхозтуң малчыннары С. Дахба, М. Хертек олар төрүүр чүс хойга опааштыр 101—110 хураганны алырын хүлээнгеп. «Тээли» совхозтуң түдуг бригадазының бригадири Я. Базыр бо чылын планда кордүнген тудугларны хуусаа бетинде, эки шынарлыг кылдыр кылырын аазаан. Ындыг бедиткен хүлээлгелерни механизаторлар, садыг болгаш коммунал ажыл-агыйның ажылдакчылары база алгылаан.

СЭКП-ниң XXV съездизи районнуң ажылчы чоннарының ортузунга улуг күш-ажылчы болгаш политиктиг кадрулгуушкунну болдурган. Оон ачызында район съездиге үткүштүр алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкиниг күүседип, ажыл-иштиң темпизин улам дүргедедир аргалыг болган. Бо хүннерде район оңгу беш чылдың башпүвге чедир күүсеткен. Районнуң ажыл-агыйларындан «Кара-Хөл» колхоз бирги кварталда күрүнеге 110 центнер эът садар онаалдазын 322 центнер кылдыр күүсеткеш, түгле квартал планын эвес, харын чартык чыл планын күүседипкен. Ол колхоз бирги кварталда планнан ажыр 62 центнер сүттү база саткан. «Тээли» совхоз бирги кварталда күрүнеге сүт садар планын 129,5 хуу күүсеткен.

Районнуң хереглекчилер ниитилеп эрткен ийи айда бараан саарар планын 104,7 хуу, ниитининг чемненилге черлери ол онаалданы 101,7 хуу күүсеткен. Районнуң төп садыы ийи айның саарылга планын 106 хуу күүсеткеш, социалистиг чарыштың тиилекчизи болган.

Партияның XXV съездизиниң идеяларынга сорук киргеи малчыннар агаар-бойдустуң байдалы берге, хар-чам улуг турза-даа, мал кыштаглаашкынын багай эвес эрттиреп турарлар. Бо хүннерге чедир районда 24607 хой төрээн. Оон 24486 хураганны камгалап алган болгаш төрээн 115 инектиң бызааларын бурунү-биле менди алган. «Тээли» совхозтуң хойжулары Санчат Шулуу, Сандыжап Хертек, «Мурнакчы» колхозтуң хойжулары Майындыраа Салчак, Чалзың Салчак олариың коданнарында чаш мал төлү онча-менди доругуп турар. Районда ыңдыг малчыннар хей.

Районнуң ажыл-агыйларында бар мал чемин камныг чарыгдаар талазы-биле хынаалданы күштелдирген. Амгы үеде мында 820 тонна сиген, 280 тонна силос, 161 тонна чарба, 27,3 тонна будык бүрүү бар. Бо бүгү районнуң малчынарыпың кыштаглаашкынны чедиишкиниг эрттирип турар дээрзинге бүзүрелди тургузуп турар.

Р. ДАЛАЙ-ООЛ.

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» совхозта Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниг Семен Филиппович Чекулаев макталдыг, беш чылдың шалыпчыларының биразы.

Оон удурткан хову-трактор бригадазы эрткен чылда гадан-на 13 ажыг центнер дүжүттү өстүрүп алганнар.

Чекулаевтиң бригадазы көдээ ажыл-агый машиналарын партияның XXV съездизи ажыттынар хүнге чедир септеп доозупкан. Ам олар шөлдерни чөкишчидип, өдек төгеринче болгаш чөрни тарыырынга белеткелдер ажылдарынче киргеннер.

ЧУРУКТА: бригадир Семен Чекулаев.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХУННЕРДЕ

Эвилелөшкен республикаларда

РСФСР: А. А. Березин аттыг шаңнал

Горький областында Совет Эвилелиниң Маадыры А. А. Березин аттыг күш-ажылчы алдарның шаңналын «Авангард» колхоздуң трактористи Г. О. Агафонов эң баштай алган.

Андрей Арсентьевич Березин Краснобаковск районнуң Тимирязев аттыг колхозунга бүгү назыянда трактористен ажылдап келген. Ол дыка хөй кижилерге үлегер көргүзүп, бүгү күжүн бүргүү-биле берип, ажылдап турар. Тараажының күш-ажылы намдарынга үзүктелишкин чүгле Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде болган, дайын шылдеринге эрес-маадырлыг чоруктары дээш Төрээн чурт аңаа маадыр атты тывыскан. Фашистиг Германияны совет улустуң ашкан Тиилелгезиниң 30 чыл июңуң чылында областка А. А. Березин аттыг шаңналды тургускан. Ол шаңнал дээш муң-мун механизаторлар кызыл ажылдап турган. Тиилекчи болур төлээде, чүгле бедик түңнелдер чедип алыры чогуур негелдезинге дүүшпес болур. Техниканы эки эдилээр, кывар чүүлдү камныг чарыгдаар, хөй-ниити ажылынга адепкейлиг киржир үжүрлүг.

Аныяктарның дагдыныкчызы, чаартыкчы, Чкалов районнуң «Авангард» колхозунуң эң терең трактористи Г. О. Агафонов массалыг чарыштың тиилекчизи болган.

— Ынаныг алдарлыг атты тывысканыңга өөруп тур мен. Оны чүгле улам кызымак күш-ажыл-биле бадыткаар үжүрлүг мен. Бистиң кара эвес хөрзүнүг черлеривисте гектар бүргүзүнденге 23,8 центнер тарва, 300 центнер картофель, 550 центнер кукуруза алыр деп турар бис. Хүлээлгелер бедик, ынчалза-даа оларны күүседип шыдаар бис—деп, чарыштың тиилекчизи чугаалаан.

УКРАИНА: район төвүнде университет

Одесса областа район төвү—Великая Михайловкада колхоз тургузуушкунунуң Украинада эң баштайгы улусчу университеди ажыттынган. Аңаа кичээлдер СЭКП-киң XXV съездизиниң делегады, партияның XX съездизи аттыг колхоздуң саанчызы Е. А. Васькивтиң лекциязы-биле эгелээн.

Университеттиң 150 ажыдыңнакчылары — районнуң ажыл-агыйларының удуртукчулары болгаш специалистери—ийи чыл дургузунда СЭКП-киң аграр политиказының айтырыгларын, колхоз болгаш чер тализы-биле дүрүм-хоолуларны, совет эргени өөренир, көдээ ажыл-агый бүдүүлгезин эргелеп башкарарының аргаларын шиңгээдип алыр. Партияның XXV съездизинге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң үлеткели база ол ышкаш «1976—1980 чылдарда СССР-киң улус ажыл-агыйын хөгжүдеринең кол угланыышкыннары» болгаш съездиниң оон-даа өске материалдары өөредилге программазында кол черни эзип турар. Эртемденнер болгаш специалистер, партия болгаш совет ажылдакчылары, көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары болгаш чаартыкчылары университеттиң башкылары апарган.

КИРГИЗИЯ: республиканың бедик дагларда оруктары

Киргизияның автоорукчулары Фергана сынында бедик даглармыг черлерде автомобиль орууның баштайгы километрлерин кылып эгелээн. Ол орук республиканы Төп Тянь-Шань-биле харылзаштырар. Джалал-Абад-Казарман деп 160 километр узун дурттуг бо ениң оруд далай деңнелинден үш муң метр бедикте дагларны таварып эртер.

Бедик даглармыг республикада автомобиль оруктары — транспорттуң кол оруктары. Ол оруктар-биле бүгү чүүктерниң оонуң тос кезээк чедирип турар.

Чүгле сөөлгү беш чылдарда Киргизияга муң ажыг километр оруктуң тутканы. Шаанда чүгле самолеттар барып турган берт районнарже ам автомобильдер, пассажирлерлиг автобустар үзүктел чок шуужуп турар.

Киргизияның орук ажылагыйы онгу беш чылда улам ынай хөгжүүр. Автомобиль транспортунуң чүүк сөөртүлгези 58 хуу көвүдээр. Ол машиналарның санын көвүдеткенинең, дагларга автомобильдерниң чаа оруктарын тутканының ачызында боттаныр.

(СЭТА).

Социализм чурттарында

● **БУДАПЕШТ.** Частың дүжери-биле кады венгр черде бүгү улустуң улуг байырладыы—ол чурттуң Совет Армиязының хостаанындан бээр 31 чыл ою боой эрткен.

Хосталга шөлүүде совет дайынчыларга тураскаадылды, хоорайның оске-даа черлеринде тураскаалдарның бажырыңга чечектерни салган. Кадыт-дошкун тулчуушкуннар үезинде боттарының амы-тынын Венгрияны хостаары дээш, оон богүңгү аас-кежик дээш берген кижилерниң хүндүлеп, оларга өөрүп четтириишкинин венгр улус ынчаар илередип турар.

● **УЛАН-БАТОР.** Моолдуң чиик болган аъш-чем үлетчүрү амгы үеде республикашуң үлетпүрүүнүң ниити продукциязының дөртүү кезиин бүдүрүп үндүрүп турар. Моолдуң улус ажыл-агыйының ол адыры мергежилдиг кадрлар-биле барык бүрүн хандыртынган. Оларны белеткеп үндүрериниң талазы-биле дыка улуг хемчеглерни эрткен беш чылда алган. Чижээ, республиканың болган социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының дээди өөредилге черлеринге 240 ажыг инженерлер, техникумнарга — 500 ажыг кижи, профессионал-техниктиг училищелерге — 2 600 ажылчыннар өөренип алганнар.

● **ХАНОЙ.** Вьетнамның «Чаңгыс эптиң пайыралы» дээр демир-орук шугумунда турар эң улуг көвүрүглериниң бирээзинге айыткан хуусаазынындан беш хонук бурунгаар катап тудуп тургускан. Ол 248 метр узун дурттуг көвүрүг Соңгу Вьетнамның Нгетинь можузунуң Винь-Линькам дээр участогунда демир-орукту тудуштуруп турган. «Чаңгыс эптиң пайыралы» демир-оруктуң тудугжулары боттарының күш-ажылчы чедишкинин бүгү Вьетнамның Национал хуралынга болур соңгудага тураскатканнар.

(СЭТА).

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

СОФИЯ. Болгар телевидение БКП-ниң XI съездизиниң делегаттары коммунистер дугайында киноочерктер сериязын белеткээн. Болгар черге социализмни тургузарының херээнге төлептиг салымыйкшыны боттарының күш-ажылы-биле кирип турар ажылчыннарның болгаш инженерлерниң, аграр-үлетүр комплекстериниң ажылдакчыларының, эртемденнериң бүдүрген кайгамчыктыг ажылчеперилериниң дугайын чугаалап турар «Большевик», «Аазавшкыл», «Бөгүүгү хүн» деп документалдыг фильмнерни телекөргүүлер улуг сонуургал-биле көргеп.

МАДРИД. Ажылчы чоннар болган студентилер киришкен массалыг чыскаал Барселонага болган. Эрге-чагырганың хоругдаашкынныры турза-даа, хөй-хөй чүс барселопачылар хоорайның кудумчуларынче үнген болгаш политиктиг хоругдаттырганнарны келдередип үндүрериң негээн.

Кафак чажы төгүлдүрер газтыг гранаталарны, докпактарны болгаш резинна октарны ажыглап тургаш, полиция чыскаалчыларны тарадыр сывырган. Тудуп хоругдаар чорукту кылган.

ГААГА. Роттердам университединиң студентилер ассоциязыныың эгелекчи норуулу-биле организастаан Совет Эвилелиниң неделязы ол өөредилге черинге чедишкинниг эрткен. Неделя үезинде болгулаан информация кежээлеринге студентилер ССРЭ-ниң даштыкы политиказы-биле, амыдыралдың янзы-бүрү адырларынга совет улустуң чедишкиннери-биле танышкызаан, совет документалдыг база ураң-чечен фильмнерни көөрүнге киришкен.

ИСЛАМАБАД. Пакистанның Пенджаб можузунга сөөлгү дөрт чылдарның дургузунда муң улуг болган үүрмек үлетчүр бүдүрүлгелери ажыглалга киргеп. Чаа бүдүрүлгелериң аразында ниити күчүзү 1600 янзы аргышкыны болуп турар 71 аргыала фабриказы, элээн каш чигир заводтары болгаш рис арыглаар бүдүрүлгелер бар. Ол үлетчүр бүдүрүлгелериниге 35 муң хире кижи ажыл алган.

ЛИМА. Перуның Чепсектиг күштериниң революстуг чазааның 1969 чылда хүлээп алганы аграр реформазының дугайында хоойлуга үндезилээш, перу тараачыннар барык-ла 8 миллион гектар черни алган. Аграр реформаның барган үе-чадазын бо чылдың июнь 24-ке чедир доозарын планнап турар. Оон түүшелинде тараачыннарга ниитизи-биле 11 миллион гектар черни дамчыдып берген турар.

Ийиги үе-чаданы боттандырарының чорудугазында кол кичээнгейни колдективтиг тараачын ажыл-агыйларны калбертырынче болгаш бижыглаарынче, кодээ ажыл-агыйның бүдүрүшкүүнүн дыка көвүдедирип чоокку чылдарда чедип алыры-биле, ажыл-агыйларны техника-биле дериринче салыр апаар деп, кодээ ажыл-агый министерствозунуң парлап үндүрген медегелинде тугаалап турар.

(СЭТА).

СЪЕЗД МУРНУНУҢ ЭЭЛЧЭЭНДЕ

ПРАГА. (СЭТА). Чехословакияның ажылчы чоннары ЧКП-ниң чоокшулап орар XV съездизин күш-ажылчы болгаш политиктиг кодураүшкүнүүң байдалында үткүп турар. Бүгү республика съезд мурнуңуң ээлчээнде турупкан деп тыва-лаан болур.

XV съездиге алдар болдуруп, 15 шалыпчы неделяны ажылдан эрттирер дээн «Острава» шахтада Л. Сакмарның кыйгырымыңа чүе-чүе бүдүрүлгелериниң коллективтери каттышкан. ЧССР-де эң улуг Соңгу Чехияның хөмүр-даш бассейниниң шахтёрлары боттарының социалистиг хүлээлгелерин чедишкиннииг күүседип турар. Мартта олар 5618 муң тонна хөмүр-даштыг казып үндүрген. Бассейниниң бүгү тоогузуңуң дургузунда дагжылар ыңдыг түшелди чедип ап көрбээн турган.

ЧСР-де эң улуг тудуг организациязы болуп турар Праганың тудуг каттыжышкыны элээн каш чылдарда улаштыр мурнакчы болуп келген. Оон коллективи съездиге алдар болдуруп, бо чылын ажылдарның хемчээлин 1975 чылга дегиззерге, 135 миллион кроп акша чедир көвүдедирип, 23 300 чаа квартираны хуусаа бетинде — декабрьның 23-те дужаарын хүлээген. Каттыжышкының ажылдакчылары кол кичээнгейни рационализацияже, чаа техниканы база техвологияны шиңгээдип алырынче, тудуг ажылдарының шынарын экижидеринче угландырып турар.

Конго Улус Республика биле Совет Эвилелиниң аразында экономиктиг кады ажылдажылга быжыглап турар. Ол кады ажылдажылганың бир чайынналчак үлегер-чижээ — Сундада тургуступган Конгоның эң баштайгы алдын казып тывар бүдүрүлге черинең. ССРЭ-ниң дузазы-биле тутканы ол бүдүрүлге чери айдып тывыжын көвүдедир арганы берип турар.

ЧУРУКТА: алдын казып тывар бүдүрүлге черинің участоктарының бирээзинде совет болгаш конго специалистер.

А. ЕРОВЧЕНКОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

АМЕРИК КОММУНИСТЕРНИҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр. Ю. Романцовтуң дамчыштканы болза): АКШ-тың Коммунистиг партиязы Кентукки штатка негелде бижиктиң адаанга хол үжүү чыырын доозкан. Ол бижик ноябрь айда болур президент сонгулдазынга кандидат-коммунисте-ниң аттарын сонгулда бюллетенинге киирериниң үндезини болур ужурлуг. Бүдүрүлге черлеринге, күш-ажыл бирээларынга болгаш өөредилге-даа черлеринге бир неделя бичии-ле ажыг үе иштинде ол штаттың хоойлузуун ёзугаар херек хол үжүүнден ийи катап хөйнү чыыр аргалыг болган.

Чингине секретарь Г. Холл биле Төп Комитеттиң Политиктиг комитединиң кежигүнү Дж. Тайпер олар түс-түзунда чурттуң президентизиниң болган орааларынга президентизиниң кандидаттары кылдыр АКШ-тың Компартиязындан деңшиткени билдингир.

Мичиган болгаш Огайо штаттарның соонда Кентукки штатты хүлээп алган. Ол штаттарда Компартиязының ажыл-агыйлыг кежигүнү 3 муңга чедир. Ол штаттарда Компартиязының ажыл-агыйлыг кежигүнүң 1/3 хире хүлээп алган. Ол штаттарда Компартиязының ажыл-агыйлыг кежигүнүң 1/3 хире хүлээп алган. Ол штаттарда Компартиязының ажыл-агыйлыг кежигүнүң 1/3 хире хүлээп алган.

ЭГИПЕТТИҢ НАЦИОНАЛ ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫНГА ЧӨРҮШТҮР

ССРЭ биле ЕАР-ның аразында Найырал болган кады ажылдажылга дугайында 1971 чылдың керээзиниг күштүг болуп турарын Египеттиң амгы удуртулгазының чаңгыс тала-биле сонсаткынга хамаарыштыр Совет Чазактың медегелинде тайылбырлаттынган ССРЭ-ниң чөптүг болган принципиалдыг туружу делегейниң хөй-ниитизиниң калбан деткимчезин ап турар.

Президент Садаттың ол чоруу Египеттиң национал эрге-ажыктарынга, араб улустарның ёзулуг эрге-ажыктарынга удурланышкак болуп, Чоокку Чөөн түңке чөптүг шинтирлээшкинин чедип алырынга боттуг бергедээшкинин таварыштырып, түгле арабтарның дайзыннарынга, империализмниң, сионизминиң болган реакциязыңың күштеринге ажык болуп турар деп, араб чөөн түңкүң дыка хөй чурттарының пардалгазы база күрүне ажылдакчылары демдеглеп турар. Египет удуртуганың алдагдалдыг болган ажылдыг ол базымы Тель-Авивке база Пекинге оорушкуну болдурганы дей эвес, а Вашингтонуң албан бөлүктери «Садаттың эрес-дидим чоруунга» хамаарыштыр мактаан состерин харамнанмайн турар.

Бистиң күрүневис үзөрби ажыг чыл дургузунда Египетке израиль агрессияны өйтүр шаварынга, камгалаңыр аргалыын бижыглаарынга, оон экономиктиг базазын чаартырынга болган хөгжүдеринге канчаар-даа ажок улуг дузаламчыны көргүзүп келген.

Франс пресс агентилелдиң бижээни болза: «ССРЭ ышкап, Египетке ажыктыг хөй чүүлдү кылган өске ыңдыг чуртту дилеп тывары берге боор.

ССРЭ Египеттиң тыныш дөрт катап камгалап алган:

Бирги удаада 1956 чылда англи болган француз шериглер Порт-Саидке кээп дүжүртүнген соолунде.

Ийиги удаада 1967 чылда Египеттиң армиязын кедергей кыска хуусаада катап тургускаш.

Үшкү удаада 1970 чылда израиль шериг үжар түүлүнүң Египеттиң дээринче ужудуушкуннар кылырын чайлаткаш.

Дөртку удаада 1973 чылдың октябрьда агаар көвүрүүн тургускаш (Египетче чепсектиг болган ок-чемзекти октаары-биле—ред. тайыл).

Оон ашкыда, чүгле ССРЭ-ниң ачызы-биле бедик Асуан плотиназы тургустунган болган Египетиң аар үлетиүрү туруп турар.

Ынчаарга ССРЭ ол чурттуң яштыкы амыдыралынга холгаарларын казнап-даа ораладаштайн келген».

Империализмге удур, Чоокку Чөөн түңкү барымын чүктүң нефть монополиязарының эжелеп чери болган антисоветтиг шериг пландарны болдурар дээн ораладажышкынларга удур демиселге эрге-ажыктарның баазазын салып тургускан ЕАР-ның баштайгы президентизи Гамаль Абдель Насер бистиң удустарывыстың аразында пайыралды бедии-биле үнелеп база хумагалап турган. «Совет Эвилелиниң детинмчези эвес болза, Египет экономиктиг, ол шыкап политиктиг чаңгыс-даа парын айтырыгны шиитпирлеп ыыдавас ийик дээрээ бис дыка эки билип турар бис» деп, Насер чугаалаан.

Президент Садат ССРЭ-биле Найырал болган кады ажылдажылга дугайында керээге 1971 чылда ат салган-даа болза, Насерниң мөгээниниң соолунде Египеттиң политикалынга оске түткүдер тергиндей берген. Амгы египет удуртулгазының Насерниң утланышкынындан, 1952 чылдың июль революциязының чаалап алышкыннарындан болган совет-египет керээниң принципиттеринден ойталаашкыны 1973 чылдың төнүзүндең бээр күштелген.

Садаттың ёзу-чуруму экономика кавызынга египет буржуазиниң дээди бөлүүнүң эрге-ажыктарын удуртулга болдургаш, «ажык эжиктерниң» политиказы деп адаар түүлче, тодаргайлаарга даштыкы хуу капиталга янзы-бүрү чингелделерни болгаш артык эргелерни берип тургаш, ону кииреринче ынаныпты салган. Кескү египет политиктиг ажылдакчы Халед Мохиэд-Диниң айтып турары ышкаш, «күрүне секторунуң бүгү-де удуртукчу ажылдакчылары даштыкы капиталдың Египетче киреринге холбаштыр ондаксыныышкынын илергейлеп, даштыкы капиталга кызыгаарлаашкыннарны кылган турар ужуруут деп санап турүүже», «ажык эжиктерниң» политиказын чоруда берген. Политика байларының база миллионердерниң кызыы болүүнүн тыптырынга, өртекүүлениң кедергей аартаашкынына, социал дең эвес чоруктуң күштелиринге чедиргеп. Египеттиң амгы орезин 11 миллиард доллар чедип турар болгаш хореглизин канчаннчоон чедиштирери-биле египет удуртулга Персид мугулдурнуң нефть тывыштыг күрүпелериниң байларындан 21 хуулуг үптекчи кыска хуусаалыг чээлилерни алыр ужурга таварыкшы турар.

Чоокку Чөөн чүк аайлаашкынының айтырыгларынга Каир араб күрүнелер болгаш чазактар баштыларының Рабат чөвүлел хуралының шиитпирлерин хажыттынгаан. Израильдың чаза-биле чажыт дугуржулганы чарган. Агрессорга удур турякуп турар араб чурттардан чажыды-биле чарган Синай чартык ортулукка египет болгаш израиль шеригерни чарар дугайында ийиги дугуржулга Израильдың экелелиниге Синайның 87 хуузун, бүгү Барының Иорданиязы, Газа районун, Голан бедиктерин, Иерусалимни хевээр арттырган болгаш араб черлерни хостаары дээш, Палестинаның араб улузунуң дүрүм ёзугаар национал эрелерин катап тургузары дээш демиселдиң фронтузундан Египетти херек кырында үндүрген.

Бодунуң даштыкы политиктиг үгланышкынын АКШ-ле шиглей оскерткенин агартышаан, «Чоокку Чөөн түк аайлаашкынын оон хамаарыжар ужуруут көзериң 99 хуузу Вашингтонуң холунда туруп турар» деп, Садат бадыткан турар.

Бүгү-ниити тайбыңның салым-хуузу оку шиитпирээринден хамаарыжар Чоокку Чөөн түк кризизи — ол дээрге моорейлиг көзер ойнаашкыны эвес-тир. Ынчаарга 1967 чылдың даянынга-даа, 1973 чылдың октябрьның чепсектиг үскүлежиишкиннинге-даа израиль аггесчилериниң эвилелчизи болбушаан, бодунуң «көзерлериң» Тель-Авивке ажыктыг кылдыр ажылтап келген АКШ-ка ынаныры аваитюрачы чорук-тур.

Садат совет-египет керээни үскеш, чепсегленишкинни барының түктеп, а саң-хөө дуламчызын АКШ-тан, Барының Европадан база араб нефть кожайларындан «ажылдап» алырынга ынаныл турар. Ынчалзажок египет удуртулганың күзеп азы күзевейн турарындан хамаарылга чокка, биргн чайлаш чок түңнел болза ЕАР-ның шериг күчүзүнүң кошказы болур.

«Вашингтон стар пьюс» солунуң бижээни болза: «Керээниң күштүг болуруп сокпаткаш, президент Садат бодунуң соонда бүгү-де көвүрүглерни өртедикен. Найыралга болгаш кады ажылдажылгага, а кол чүве—чепсектиг тын алырынга хамаарыштыр оон перспективалары дыка берге болуп турар... Америк чазак Садаттың турүштарын быжыглаарын коңчуг күзээр ийик. Ынчалза-даа 332 500 кижилиг, 450 шериг самолеттуг, 2 муң таңкылыг болгаш ыракка адар барык-ла 1 700 үгер-бооруг армияны бүрүнү-биле чаарты дериринге хөй чылдар болгаш хөй миллиард доллар негеттинер апаар». «Ындыг турбуже Вашингтон чаа саң-хөө чылында Египетке «С-130» деп үгле алды шериг-транспорт самолединң садарын чоппоөрешкеп, оз-ла үеде Израильге шаап халдаар чепсекти 1800 миллион долларга чоруудуп бээрин хүлээнген. АКШ-тың Европада чамдык эвилелчилери—НАТО-ның кежигүнүнери самолеттарны болгаш оске-даа чепсектерни Египетке чорудуп бөөрингге белеп, ынчалар-даа оларның шериг үлетүрүнүң бүдүрүлге күчүзү дыка кызыгаарлаттынган болуп турар.

Совет-египет керээни үскеп чорук ССРЭ биле Египеттиң харылзааларынга шоолуг өскерлиишкиннинер болдурбас кылдыр коргүзерин Египетче чамдык кижилер ораладажып турар. «Керээни күш чок болдурган чорук Москва-биле улаш-на эки харылзааларның эгелээринге кол үүүл болур чадавас» деп, неделя саныда үнер «Роз Эль-Юсеф» солун ындыг бадыткаашкын кылырынга безин четкен. Ындыг үзел-бодал херек кырында боттуг үүлге дүүшпес.

ССРЭ-ниң принципиалдыг шугуму мурнуку хевээр араб улустар-биле кады ажылдажылганы быжыглаарынче, Чоокку Чөөн түктүң районунда чөптүг болгаш быжыг тайбыңны тургузарынче үлаштан турар болбайн аан. Сирия, Ирак, Алжир, ВУДР, Ливия, Удурланышкынның палестин шимчээшкини-биле бисте эки, быжыг харылзаалар тургустунган болгаш хөгжүп турар.

Совет кижилер Садаттың ёзу-чурумун египет улус-биле бир демей кылдыр көрбейн турар. Ынчалзажок күрүнелер аразында харылзаалар ийи талаладан хамаарыжар. Керээ талазы-биле Египетке хамаарыштыр бодунуң бүгү хүлээлгелерин ССРЭ шыгыы болгаш хажык чок күүседип келген. Ынчангаш бодунуң хөделиишкиннери-биле совет-египет харылзааларны нарыдадып турар ындыг кижилер хереги Совет Эвилели-биле кады ажылдажылганы кызырарынга чедирип, ындыг политиканың уржуу дээш бодунуң чонунуң мурнуңга аар харыысалганы бодунга түктээр деп, Совет чазактың медегелиниде чөптүү-биле оппадан демдеглеп турар.

С. ЛОСЕВ.

(СЭТА).

БУРЖУАЗ ИДЕОЛОГИЯГА УДУР ЧАҢГЫС ААЙ ФРОНТ

Политиктиг беседа

Бистиң бо хүннеривисте коммунистиг идеология социалистиг делегейниң миллионмиллион кижилериниң тургузукчу ажыл-чорудулгазында сиңниккен болгаш оон-биле кады капиталистиг база хөгжүп турар чурттарның миллион-миллион ажылчы чоннарын сорук киирип турар. Делегей болуушкуннарының бүгү чорудулгазы марксизчи-ленинчи өөредилгениң амыдыралчызын болгаш чүгулазын, революсчу теориянның озуң турар ужурудузазын маргыш чок коргүзүп турар.

Политика талазы-биле амгы үе-чада «соок дайынган» дүшкүүрүг чоруктуң чавыртылышкынынче шиитпирлиг шилчиишкинни болдурган. Делегейге болган од чогумчалыг болуушкуннар буржуаз идеологтарның ортузунга улуг дүвүрээшкин үндүрген. Бир эвес социализм биле коммунизмниң аразында идея талазы-биле демисел соксавас чүве болза, чавырлышкын канчаш болур боор деп, олар алгыржып турар. Ол чүл дээрге тайбың кожа-хелбээ догуунаашкыг аңгы талазы-биле база тайбың турарын пеген турар деэни ол эвес дээрээн бүржуаз пропагандистериниң «суттуп турарын» коргүзүп турар. Шынап-да дээргилер биле күлдер аразында, кожайлар биле ажылчыннар аразында, дарлакчылар биле дарлатканнар аразында канчап тайбың турар боор! Дарлал турүп турда, социал хосталга дээш демисел, колониализм туруп турда, национал хосталга дээш демисел ынап-ла турар апаар. Аңгы талазы-биле принциптер канчап-даа эптешпес. Капитализм бодунуң үезинде социализмге неезээде удур турар апаар. Аңгы демиселиниң боттуг дүрүмнерин күрүпелер аразында кандыг-даа дугуржулгалар-биле солуур арга чок.

Ийи удур системаларның айылыдыг үскүлеежишкиннерин болдурбас толээде, амгы делегейниң херек кырында байдалын барымдаалаар, ол ийи системаларның аралында удурланышкак чоруу чаа дайыннарга чедирбезинче, бооченсекти эмин эртир хөй бүдүрерин болдурбазынче чүткүүр херек. Ол чүл дээрге социализм биле капитализмниң аразында демиселдиң төвү осне кавыларне, оон иштинде идеология кавызынче шилчиир ужуруг дээни ол. Ынчангаш тайбың кожа-хелбээ догуунаашкын идеологтуг демиселди улам чидиглелдирип база ханыладыы турар.

Оон ужурунда социалистиг чурттарның коммунистиг болган ажылчын партиялары ыланғыя амгы үеде бедик идеологтуг серемчилелдиг болдуру, идеология дайзыннарының чогуур ойүнде шиитпиранг харыы бээри онза чугула деп санап турар. Оон ашкыда, амгы үениң байдалдары идеологтуг ажылды сайзыраңгайжыдарын, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң айтырыгларын улам кичээнгейлиг көөрүн пеген турар.

Социалистиг база коммунистиг тургузуушкунуүн чугула айтырыгларын чогаадыкчы ёзу-биле дем-биле ажылдап кылыры, буржуаз идеологияга удур демиселге күжүн каттыштырары — ол бүгү чүүлдер социалистиг дем каттыштырылга чурттарының улустарының коммунистиг орук-биле чедишкиннииг бурунгаарлаашкынынга дузалап келген болгаш дузалаар-даа апаар.

Социалистиг күрүпелериниң коммунистиг база ажылчын партиялары идеологтуг «демпежилгенин эки школазын эрткеп, идеология талазы-биле харылзааларның эвээш эвес эки методтарын болгаш хевирлерин ажылдап кылгаш, херек кырында хынап көргеп. Ындыг кады ажылдажылга ыланғыя сөөлгү беш чылда онза күштелген. Идеологтуг кады ажылдажылганың айтырыгларын Төп Комитеттериниң пленумнарынга доктаамал чугаалажып турар. Социалистиг чурттарниң удуртукчу партия органнары оңдуктериниң дуржулгазын өөрениринче болгаш ову боттарының ажылынга ажыглаарынче улуг кичээнгейни салып турар.

Партийжи удуртукчуларның ийи болгаш хөй-даа талалыг ужуражылгаларының, дээди деңнелге делегациялар солчулгаларының үезинде идеологтуг кады ажылдажылганың коа угланышкыннарын дуржуп ап база чугаалажып турар. Ол талазы-биле ыланғыя 1971, 1972, 1973 чылдарда Крымга болган ужуражылгалар онза ужур-дузалыг болган. Аңаа үндүрген түңнелдер болгаш сүмелер амгы үениң марксизчи анализиниң үлегери болбушаан, ака-дуңма партиялардың идеологтуг ажыл-чорудулгазынга чугула айтышкын боон турар.

Ол ужуражылгаларның практиктиг түңнелдериниң бирээзи болза социалистиг чурттарның коммунистиг база ажылчын партияларының Төп Комитеттериниң секретарьларының идеология айтырыгларынга доктаамал чугаалажып турар. Социалистиг чурттарниң удуртукчу партия органнарының өөрүктериниң дуржулгазын өөрениринче болгаш ову боттарының ажылынга ажыглаарынче улуг кичээнгейни салып турар.

Делегей хогжүдезиниң айтырыгларын шинчилээринге, ниитилел эртемденниң талазы-биле фундаментталдыг ажылдарны тургузарынга социалистиг чурттарның эртемденнериниң кады ажылдажылгазы база дыка идепкейжээн. Аңаа хамаарыштыр, чижээ, ССРЭ-киң тургустунганының 50 чылынга тураскаатказ 15 делегей конференцияларын болгаш самозиумнарны эртиргеп Эртемнер академияларының ораланчы президентиларының, марксизм-ленинизм институттарының, партияның дээди школаларының удуртукчуларының чөвүлел хуралдары доктаамал эртип турар. «Коммунистиг пропагандаңың эртемниг үдезиниери болгаш оон дээштиин бедидериниң орудары» деп темага эрткен чылын болган делегей симпозиумуну партияларның идеологтуг демнежилгезиниң идепкейжээниң бир чижээ болур.

Бо чылдың январь тоңгүзүнде Варшавага социалистиг чурттарның коммунистиг болган ажылчын партияларының Төп Комитеттериниң секретарьларының делегей база идеология айтырыгларының талазы-биле залчеглиг чөвүлел хуралы болуп эрткен. Аңаа идей-политиктиг ажылдың эң чугула айтырыгларын чавырлышкынны улам ханыладыр дээш демисеалиң негелдеринге дүүштүр чугаалашкан. Ук чөвүлел хуралдың кирикчилери социалистиг чурттарның яштыкы болгаш даштыкы политиказының үзүр-үткалын хажыдар дээр ораладажылганы база дыка идепкейжээн. Аңаа хамаарыштыр, чижээ, ССРЭ-киң тургустунганының 50 чылынга тураскаатказ 15 делегей конференцияларын болгаш самозиумнарны эртиргеп Эртемнер академияларының ораланчы президентиларының, марксизм-ленинизм институттарының, партияның дээди школаларының удуртукчуларының чөвүлел хуралдары доктаамал эртип турар. «Коммунистиг пропагандаңың эртемниг үдезиниери болгаш оон дээштиин бедидериниң орудары» деп темага эрткен чылын болган делегей симпозиумуну партияларның идеологтуг демнежилгезиниң идепкейжээниң бир чижээ болур.

Бо чылдың январь тоңгүзүнде Варшавага социалистиг чурттарның коммунистиг болган ажылчын партияларының Төп Комитеттериниң секретарьларының делегей база идеология айтырыгларының талазы-биле чөвүлел хуралдарын эрттиргени болур. Ук чөвүлел хуралдарның бирээзинге, 1973 чылдың декабрьда Москвага, идеология талазы-биле кады ажылдажылганы улам ыцай быжыглаарының айтырыгларын чугаалашкан болгаш дуржулга солушкан. Чавырлышкын чорудулгазына бүгү-ле идеологтуг чепсентер-биле идиг болурунуң эргежок чугулазын база дугурушкан.

Делегей хогжүдезиниң айтырыгларын шинчилээринге, ниитилел эртемденнериниң талазы-биле фундаментталдыг ажылдарны тургузарынга социалистиг чурттарның эртемденнериниң кады ажылдажылгазы база дыка идепкейжээн. Аңаа хамаарыштыр, чижээ, ССРЭ-киң тургустунганының 50 чылынга тураскаатказ 15 делегей конференцияларын болгаш самозиумнарны эртиргеп Эртемнер академияларының ораланчы президентиларының, марксизм-ленинизм институттарының, партияның дээди школаларының удуртукчуларының чөвүлел хуралдары доктаамал эртип турар. «Коммунистиг пропагандаңың эртемниг үдезиниери болгаш оон дээштиин бедидериниң орудары» деп темага эрткен чылын болган делегей симпозиумуну партияларның идеологтуг демнежилгезиниң идепкейжээниң бир чижээ болур.

Бо чылдың январь тоңгүзүнде Варшавага социалистиг чурттарның коммунистиг болган ажылчын партияларының идеологтуг чавырлышкынны үдезиниери болгаш оон дээштиин бедидериниң орудары» деп темага эрткен чылын болган делегей симпозиумуну партияларның идеологтуг демнежилгезиниң идепкейжээниң бир чижээ болур.

Буржуаз теоретиктер чежедаа ораладажып турзажок, эртемнинг коммунизмниң идеяларының тиилелгелиг базазымын кандыг-даа идеологтуг шавыышкынныар, кандыг-даа пропагэдисчи чугаалар доктаадып шыдавас. Ол дугайын делегей хогжүдезиниң бүгү чорудулгазы, социалдамин ачызында делегей амыдыралынга тыгылган бүгү деңнелгелиг чүүлдер тодаргай бадыткаан турар

Юрий ПОПОВ.
(ПМА).

Ю. А. Гагариннің космосче ужудуушкунунуң 15 чыл болганынга уткуштур

ЭҢ БАШТАЙГЫЗЫ

Ол хүнүү бистер, совет кижилер, Тиилелге хүнү ышкаш бүгү назынывыста утпас бис. Бүгү чурт ынчан байырлап турган. Болунуң төөгүзүнде эң-не аар-берге шылгалдаларны шыдажып эрткеш, улам бурунгаар хөгжүп өрөп чурттуң амыдыралчы өгелээшкини, улустуң чогаадыкчы күштери Гагариннің ужудуушкунундан эң-не көскү болгаш уттундурбас чүүлду тып алган ышкаш болу берген. Гагариннің ужудуушкунунуң он беш чыл болган өөн бо чылын демдеглеп эрттирер бис, ынчалза-даа ол ужудуушкун биске эң-не үрегдекчи дайынын доозулганының сөөлүнде чүгле он алды чыл арткенде болган дээрзин эвээш кижилер билир чаваас боор.

Боттарының кылып алган лозунгарын тудуп алгаш, 1961 чылдың апрель 12-де Кызыл шөлге чоруп турган мырыңдыхып дээн аныяк кижилер ам үжен хар ажа берген. А Гагарин... Айыылдыг өзал-өндакка таварышкаш, ол мочээн, ынчалза-даа бистиң сагыш-сеткиливерже кажан кеззээде ол аныяк хевээр арткан. Бир эвес ол бистин аравыска дириг артып, бистиң-биле кады назы дөгүп, чурттап чораан болза, ол кайгамчыктыг күзелди боттандырган чалыы назынның сүлде демзээ болуп база-ла кажан кеззээде артар турган.

Совет космонавтарның баштайгы болүүн шилип ап, оларның кайызы мурнай ужудар дээрзиниң дугайында шиитпирни үндүрүп тургаш, совет космиктиг программаның улуртуечүлары болгаш специалистер аныяк назынны кол үнелел бадыткалы кылдыр санавайн турган болбайн аан. Ынчалза-даа Гагариннің аттарының нептерээринге ол кончуг чүүлээ болган. Ынчаргa чүгле аная чалыы назын эвес, харын хаңы уткалыг, орус чалыы назын-дыр. Космонавтиканың аныяк чоруун бисте-даа, даштыкыда-даа аныяк Юрий Гагарин-биле холбаштырып турар. Кижиниң ажыл-чорудулгазында оон артык хандыкшылдыг болгаш эрес-маадырлыг чорукту тыварыы берге-де боор. Оон-биле чергелештир космоска маадырлыг чорук биле Гагариннің бодун чангыс аай чүүл кылдыр каттыштырып турар.

Гагариннің ужудуушкунун бистиң беш чылдарывыс белеткээн. Муң-муң кижилер ол ужудуушкунну болдунар аргалыг болдурган, харын-даа ол кыска хуусаада боттанган. Оон баштайгылары чүгле Юрий Гагарин биле Сергей Королёв эвес, харын оон-даа өскө дыка хөй специалистер болган.

Кижиниң космосче эң баштай үперкн хандырар төлээде, түскай дериг-херекселдерни болгаш системаларны тургузары эргежок чүүлээ турган, оларны кызырынын талазы-биле делегей практиказынга кандыг-даа дуржулга турбаан. Чедирикчи-ракетаның болгаш космос кораблиниң талазы-биле техниктиг ажылдап кылдынган чүүлдериң хөй кезии ынчан эң баштай күүсеттинген. Бир чамдык чүүлдерни ужар чүүлден база бир чамдык чүүлдерни суг адаанга ажылдаарларның дуржулгазындан үлегерлеп алган. Дыка хөй таварылгаларда көңгүс изеттинмээн оруктар-биле чоруп, болдунар таварылгаларда Константин Циолковскийниң эгелеп салган теоретиктиг базазын ажыглап, а бир чамдыкта чүгле шенелделернің болгаш частырырларның берге аргаларын ажыглап турган.

Бүгү чүве дораан-на бүде бербээн. Ажыглаан аргаларның чамдыызы тиилелгеге чедирбээн. Ынчалза-даа энтузиазм, чедиишкинге ханы бүзүрел бүгү шаптыктаашкынынарны ажып эртер арганы берген. Оон дугайында амдызында кончуг эвээшти бижээн, ынчалза-даа совет космонавтиканың ёзулуг магалыг, чаагай үелери тургулаан. Космонавтикага Юрий Гагарин биле Сергей Королёв дыка хөй чүүлдерни кылган. Гагарин барык-ла белен пирамиданы хүлээп алган. Королёв оон туйбуларын чаңгыстап салгаш, цементилеп каан. Ол кижилерни чүгле удуртуп база оларны өөредип турган эвес, харын оларны хандыкшыдып, эң улуг харыы-салга-дыр деп чүвени билиндирип турган.

Бүгү чүүлдерни шуптузуп барык-ла бир дугаарында кылган хирезинде-ле, олар «шуптузуу» эгезинден төнчүзүнге чедир илдик чок ажылдаар ужурлуг турган. Чүге дээрге чугаа кижиниң амы-тынының дугайында чоруп турган болгай. Кижи башкарып чоруур кораблыге бүгү-ле чүве шуптузу тергиин эки ажылдаар ужурлуг. Ол ындыг-даа болган. Ону кылырынга кайы хире күш-ажыл, чеже хире шылгалдалар, эртемниң болгаш техниканың талазы-биле бодалдың кайы хире күжениишкини үнмээн дээр!

Совет космонавтиканың төөгүзүнде хамыктың мурнунда кижи башкарып чоруур ужудуушкуннарның талазы-биле дыка хөй көскү арыннар бар. Ынчалза-даа ол бүгү ужудуушкуннар Гагариннің ужудуушкунундан үндезиленип үнген. Литератураның болгаш уран чүүлдүң эртинелериннен ылгалтыр кижи төрелгетенниң техниктиг угаан-бодалының эртинелери дыка хөй салгалдарга ажып эртинмээн үлегер-чижектер болуп артпайн турар. Гагариннің ужудуушкунунуң техниктиг чедиишкиннери оон сөөлүнде элээн каш айлар эрткенде «Восток-2» корәбльге Герман Титовтуң ужудуушкунунуң үезинде ажып эрттинген. А «Салют-4» станцияга ййи ай дургузунда уламчылаап сөөлгү ужудуушкунну Гагариннің 108 минутазы-биле деңнеп болбас болбайн аан.

Ынчалза-даа техника талазы-биле алырга, Гагариннің ужудуушкуну — ыраккы эрткен үениң (космонавтика хемчээлдери-биле) чедиишкини болган. Оон үнези кижиниң сагыш-сеткилиниң өндүр улуунуң илереля бодуп, кажан кезээде читпес. Ынчангаш бүгү делегейге апрель 12-ниң хүнүн Космонавтиканың хүнү кылдыр демдеглеп эрттирип турар. Космосче кижи башкарып чоруур ужудуушкуннарның эразын совет кижиниң — Юрий Гагариниң ужудуушкуну эгелээнинге бис аажок чоргаарланып чоруур бис.

Юрий МАРИНИН,
ПМА-ның эртем тайылбырлакчызы.

Ужудукчу-космонавт кижиниң амыдыралы—чай чок күш-ажыл болгаш тывынгыр чорук-биле холбашкан. Белеткелдер, лабораторияга кичээлдер, теория өөренири, база катап шенелде белеткелдери... Эң ылаңгыя Юрий Гагаринге дыка хөй ажыл онаажып турган: ол космосче ужарынга белеткенип турар кижилерге бодунуң дуржулгазын дамчыдар ужурлуг.

Элчелгиг белеткел ужудуушкуну чүгле чаа доозулган. Юрий Гагарин биле оон өңнүү Алексей Леоновтуң омак-сергээ хөлчок. Олар кеззээде-ле омак-хөглүг чаңчылдыг эжишкилер чораан. Олар кандыг-даа берге таварылга үезинде хүлүмзүрүп, омак-хөглүг болурунга чаңчыкканнар.

ПМА-ның фотозу.
(Эң баштай парлап турар).

Цирк ареназында

АДАЛЫШКЫЛАР БОЛГАШ ДИРИГ АМЫТАННАР

РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң улустуң артизи Владимир Базыр-оолович Оскал-оолга удурткан цирк бөлүүнүң артизи турган Борис Бавыи-оолович Оюнуң эрткен чылдың мартган эгелээн, Красноярск циригиниң баазазында Тывадан барган бөлүк сарлыктарны болгаш сыннарны цирк ареназынга ойнаарына өөредип эгелээни силерге биллингир.

Ындыг-ла үр эвесте Красноярск циригиниң директору Татьяна Николаевна Восходова телефоннаап:

— Борис болгаш Эрес Оюн адашкыларның аңнары аренаже үүн эгелей бердилер. А. Котляров болгаш Е. Седов оларның сценарийин ёзугаар «Чебурашка цирктө» деп программаны белеткээн. Красноярск хоорайның школачыларының часкы дыштанылгазында белеткээн бо программада Тывадан келген сарлыктар, сыннар база киржип турар. Кээп көрүнер — деп, чалаап чүве.

Краснолрскиже удаваанда ужудупкан мен. Борис Оюнбиле Москвага болган сөөлгү ужуражылгам самолёт иштинге сагыжымга кирип келди.

— Тываның сарлыктарын, сыннарын ивилерин болгаш өске-даа аңнарын хөлга киирип, циркке оюн көргүзеринге өөредир бодал шагдан тура сеткилим оожургатпайн келди. «Саян чурттуг кадарчы» деп аттыг цирк көргүзүүнүң чижек сценарийи-даа бар. Каяа-даа чораан, аңнар-биле ажылдаар кижилериниң ажылын сонуургап, оларга дузалажып, азырал малды азы черлик аңнарны циркке ойнап турар кылдыр өөредип алырының чажыдын шинээлеп ап келген кижи мен. Мээң бо ажылымны бөттандырарыңа В. Б. Оскал-оол улуг дузаны көргүзүп, деткип турар. Ам ажыл-херекти холга алыр үе келген—деп, ол чугаалап, маңаа хамаарыштыр бодуңуң бодалдарын болгаш планнарын ынчан бирден бирээ чокка тайылбырлап турган чүве.

Артистиң бо бодалы амыдырал канчаар боттанып турар ирги дээш бодалга алынган, Красноярск циригиниң өргээзинге кирип келдим.

Борис Оюн, оглу Эрес, кадайы база-ла цирк артизи Эмилия, дузалакчылары Алдын-оол Шомукпан, Анатолий Холдуй олар аңнары-биле эдлетчилиг репетишия-белеткелди эртиреринге белеткенип тур. Өргээниң чырыын долузу-биле кысысыкан. Кино болгаш чурук тырттырар аппараттар белеп.

— Аңнарны ареназе!—деп, Борис Оюнуң командазы дыңналган.

Баштай сыннар көжеге артындан үне маңнажып келди. Ареназың ортузунда Эрес биле Борис адашкылар. Беш сыын чыскаалып алгаш кыпаштажып, «Вальс!» деп командылаарга, чаңгыс черге дескинип, «танцылап», адактың соонда мурнуу буттарын «сөккө» олуртуп мөгейип кагды. Оон соонда сарлыктар бо селбережип берген маңнажып кирип келди. Олар база-ла чыскаалып алгаш ийилеп, үштеп... кылаштажып, барьерниң кыры-биле маңнажып, төгерик манежтиң дөрт түлүнге туруп алды. Сыннарның эң улуу Туран деп шолалыг сыын сыр маң-биле келгеш, демгилерин ажа халыды. Оон соонда ийилеп, үштеп тургузуп каан сыннарны болгаш сарлыктарны база ажа халаан.

Өске аңнар көжеге артынче маңнажып кирген соонда Туран болгаш Аржаан деп шолалыг ийи сыын артып калгаш, Эрестиң командазын ёзугаар соңгу буттарының кырынга турупкаш, мөгейип кагды...

Бо бүгүүү Красноярск циригиниң кол режиссёру Евгений Федорович Седов, РСФСР-ниң алдарлыг артизи, адыглар-биле оюн көргүзер Владимир Жанович Тин, циркти директору Татьяна Восходова олар база көрүп турган.

Чугааны Евгений Седов эгеледи:

— Бо аңнар-биле артистерниң ажылы эгелээнден бээр бир чыл хире болган. Кыска хуусаанын иштинде улуг ажыл кылдынган. Циркте шуут чок сыннарны, сарлыктарны мынчаар өөредип алырын көрүп тур силер. Номер ам-даа чедир кылдынмаан—режиссёр кижи оны тургузар, музыка чогаадыр, артистериниң хевин таарыштырар дээш ажыл улуг. Бо дээрге улуг ажылдыц чүгле эгези, а ол эки болган—деп, ол чугаалады.

РСФСР-ниң алдарлыг артизи Владимир Тиннің бодалы мындыг болган:

— Бо аңнарны ажаар, өөредир талазы-биле сүме бээр бензин арга чок кижи-дир мен. Чүге дээрге мындыг амытаннар циркте шуут чок. Номер чаа кылдынып эгелээн-даа болза, көрүштүр болгаш эки. Режиссёр тургузуп, хеп-сынны таарыштырган, музыкалаан соонда солун номер болуру чугаажок. Ол кедиш барып аттракцион кылдыр өөредип ужурлуг.

Циркти директору Татьяна Николаевна Восходованың чугаалааны болза:

— Биске бо аңнарны ырак районнардан алырынга, бээр эккээриште Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумуу, Министрлер Чөвүлели, Культура министерствозу аажок дузалаан. Оларга улуг өөрүн четтиришкинни илередип турар бис. Мен бодаарымга, кыска хуусаада база-ла улуг ажыл кылдынган. Артистерниң мурнунда ам-даа хөй ажыл бар: аңнарны кылып турар бүгү чүүлдерин байыдар, режиссёрнуң дузазы-биле таарыштырып, национал херилгиг солун номер кылдыр кыска хуусаада ажылдап кылыры чугула.

Циркке үш көргүзүг үезинде Тывадан барган аңнарның ойнаарын, көрүкчүлерниң оларны канчаар хүлээп алырын сонуургап көрдүм. Сарлыктарны болгаш сыннарны чоннуң сонуургаары аажок. А олар ойнай бээрге адыш часкаашкыны диңмиреп-ле турар.

— Бистиң ажылывысты тускай эртемниглериниң, көрүкчүлериниң шору деп үнелеп туралары өөрүнчүг. Эрткен айларда улуг бергелерни ажып эртивис. Аңнарывыс аарып, чамдыктары өлүп-даа турду. Хоорайда сураглыг мал эмчилери, аңнар-биле ажылдаар артистер дээш сүмелешпээнивис кижилер чок. Хүн бүрү эрттирип, чамдыкта аңнарның чанында хонуп тургаш, чамдык чүүлдерни кылыр кылдыр өөредип алдывыс. РСФСР-ниң алдарлыг артизи, режиссёр Александр Николаевич Корнилов номерни тургузары-биле удавас чедип келир. Саян чурттуг кадарчы оол—артист Эрес Оюн тыва эзер-чүгеннит аъдын муңуп алгаш ламбланып ойнавышаан, ыдыы эдертии алгаш аренага үнүп кээр, оон соонда аңнарын ойнадып эгелээр кылдыр үе номерни тургузаар деп бодал бар. Номер белен болурга күрцирктн Тываның төлээлери хүлээп алыр. Ол номерни ам-даа солун, көрүштүг кылдыр чедир кылып тургузар дээш бүгү чогаадыкчы күжүвүстүү мөңнеп алган ажылдап турар бис—деп, артист Борис Оюн чугаалады.

Мырыңай чоокта СССР-ниң Күрүне циригиниң төлээзи эш Домбровская Красноярск циригинге херек кылып кээп, Оюнларның белеткеп турар номерин коргеш, база-ла эки үнелелди берген болгаш ону чүгле номер эвеҗ, а аттракцион кылдыр белеткээр дугайында саналын киирери-биле Москваже чоруй барган.

Борис, Эрес болгаш Эмилия Оюнларның сыннарны, сарлыктарны циркке ойнаар кылдыр өөредир талазы-биле берге, солун ажылы уламчылавышаан.

А. ЧАРАШ-ООЛ.
Красноярск—Кызыл.

ЧУРУКТАРДА: сыннар болгаш сарлыктар көргүзүг соонда көрүкчүлерге мөгейип тур. Оларның-биле кады Эрес болгаш Борис Оюннар. Артист Борис Оюн Туран деп шолалыг сыын-биле белеткел үезинде.

Авторнуң фотолары.

Иссык-Кулька ким чурттап чорааның?

Бедик даг кырында Иссык-Куль көлдүң дыка хөй чүс чылдарда эрткен төөгүзүн Киргизияның археологтары «номчуп» тыпкан. Оон баштайгы арыннары даш век үезиниң тураскаалдары-биле ажыттынар, ол тураскаалдар көлдүң зриктеринге шаг-шаанда чурттап чораан кижилерниң дугайын чугаалап турар. Эң-нө эрте-бурунгу тураскаалдарга мустьер үезиниң турлаа тас-маарныр, ол турлагны Тоссор хемниң эриинден тыпкан. Ында хүлер век үезиниң чепсектери болгаш күш-ажыл хөрхерексел-дери база бар, оларны Тюпси мугулдурунуң эриинден база Пржевальск хоорайның чоогундан тыпкан. Демир век үезиниң янзы-бүрү тураскаалдары эң-не хөй болган.

Хорумнарны таарыштыр тургускан туснай чуруму суг үнер дестерлиг черлерге кижилер колдуунда чурттап тургандыр дээрзиниң дугайын хөречилеп турар. Көшкүн улустарның чамдыызы бистиң эрага чедир III вектен эгелээш, бистиң эраның VI вегинге чедир чер ажылы кылып турган-дыр дээрзиниң дугайын ол хөөрлерни касианындан илерээн.

Иссык-Кульдуң эриктеринге чурттап турган аймактар боттарының салгалдарынга хаяларда бижээн бижиктерни, чурумалдарны болгаш даш кемзелерни арттырган. Ортаа векпер үезиниң хоорайларының болгаш суурларының бузундулары, эрте-бурун шагның даг-руда ажылдарының эртынчылары аңаа чурттап чораан эрте-бурунгу өгбелерниң кылып турган ажылдарының болгаш амыдыралының дугайын чугаалап турар.

В. ЧЕРНОВИЧ,
(СЭТА-ның корреспондентизи).
Фрунзе.

ОВААРЫМЧАЛЫГ БОЛУҢАР

Часкы хүннерде хөрээп эрип турда, чер сенип, сиңип болуур, ынчангаш чер адаанда газ дамчыдар хоолай чарлы бээр чадавас. Оон түүпелинде газ чуртталга бажыңарының шалазының адаанче, шыгжамыр черлеринче болгаш кудуктарже дамчын эрте берип болуур.

Озал-өндактыг таварылгаларны — газтың чалбыштарының азы частырын болдурбазы-биле бедик серемчиледиг турары база бажыңның адаанда шыгжавыр черин доктаамал хынап көөрү эргежок чугула.

БАЖЫҢ АДААНЫҢ ШЫГЖАМЫР ЧЕРИНЧЕ УРУГЛАР КИИРБЕҢЕР! КЫПКАН ОТ АЖЫГЛАВАҢАР! АҢАА ТААПКЫЛАВАҢАР!

Бажыңнар эргелелдериниң ажылдакчылары болгаш бажыңнар комендантылары! Бажың адаанның шыгжамыр черлеринде база дамчыдылга киирген черлерде электри дамчыдылгазының үрелбээнин доктаамал хынаарын организастаңар, оларны хынаарыбиле «Тыва газ» эргелелиниң ажылдакчыларын шаптыктаашкын чок эрттирип турунар.

Эштер! Хоорайның кудумчуларынга чоруп, канализация черлериниң чапы-биле, чуртталга бажыңнарының чадалары-биле эртип тургаш, газ чыды биллп калганарза, **ХЕРЕККЕ АЛБАЙН БАРБАҢАР!** Газ чыды бар апарганда айыыл чок болурунуң бүгү хемчегларин доп-дораан алыңар: **ОТ ШАКПАҢАР, ТААПКЫЛАВАҢАР, ЭЛЕКТРИ ЧЕТКИЗИН КЫВЫСПАҢАР,** а бир эвес сайгылгаан хын турза, **ОНУ ЭЖҮР БАСПАҢАР.** 04 дугаарлыг телефон-биле «Тыва газтын» озал-өндак албанынче дыңнадыңар!

Озал-өндак чайладыр машина келгижеге чедир газтыг апарган черни камгалаарын организастаңар база аргалыгла болза ону салгынадыңар.

КИЧЭЭНГЕЙЛИГ БОЛГАШ ОВААРЫМЧАЛЫГ БОЛУҢАР!

Ыш үнер хоолайларның салган туйбулары чазын эрти-де үрели бээр болгаш ону туйбу бузуядулары дутлай бээр болгулаар. Ыш хоолайларында агаар тырттар черлерни ажыдарын утпаңар!

Агаарны тырттары багай болза, суг чылдыкчызын ажыглаш болбас! **ОЛ АМЫТЫҢГА АЙЫЫЛДЫГ!**

Газтыг баллоннуг херекселди ажыглаш турар **ХАМААТЫЛАР:** бир эвес газ плитазы кыжын ажыглаттынмайн турган болза, ону чазын ажыкташ кыпсырда, кончуг оваарымчалыг болуңар. Газ плитазының кыпсыр черинин хей үнмейн турарын хынаваанда, ону кывыспаңар.

Хейниң үнүн турарын чүгле савац көвүү-биле хынап көрүңер. Бир эвес савац көвүүн чаарынарга, ол хейленип турар болза, плитаны ажыглаваңар.

ГАЗТЫҢ ҮНЕР ЧОРУУ ЧАСТЫЫШКЫННАРГА БОЛГАШ ОРГТЕРГЕ ЧЕДИРИП БОЛУР ДЭЭРЗИН САКТЫП АЛЫҢАР!

«ТЫВА ГАЗ» ЭРГЕЛЕЛИ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 8-ТЕ

МОСКВАДАН

9.10—«Спортлото» тиражы. Өңнүт.
9.20—«Литературлуг ужуражыышкынар». Георгий Марков.
10.05—«Школадан —улуг амыдыралче».
10.50—11.00—Чапсар.
11.00—Медээлер.
11.10—«Алдын шайба» клубтуң шаңналы дээш. Өңнүт.
12.10—К. Чуковский — «Бибигон». Өңнүт.
12.25—«Аныяк-өскенге музыка кежээлери». Программада Р. Щедринниң болгаш Галынпиниң чогаалдары. Өңнүт.
13.30—«Бодуңну шенеттиң». Өңнүт.
14.30—«Москваның концерт залдары-биле», Допчудалл. Өңнүт.
15.20—«Миллионнарның ленинчи университединде», «Кодээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдери —бүгү улусчу херек».
15.50—«Бүзүреддиг кижи». Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 2-ги серия. Өңнүт.
17.00—«Үе». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

17.30—«Кандыг чурттап тур сен, ыяшчы?» Документалдыг фильм.
17.40—Телефильм.
17.55—Телемедээлер.
18.05—Чарлаалдар.
18.10—Мультфильм.
18.15—Телемедээлер.
18.30—«Продукцияның шыпарыгга — ажылчын магалылал» Дамчыдылга.

МОСКВАДАН

19.00—«Бодуңну шенеттиң». Өңнүт.
20.00—Медээлер.
20.15—«Бүзүреддиг кижи» Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү 2-ги серия. Өңнүт.
22.50—23.00—Чапсар.
23.00—23.30—«Үе». Информастыг программа.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзугаар алырга, бөгүн республикага адыр булуттаар, чагбас. Барыын чүвче угланышкынныг хаттың дүргени секундада 7—12 метрден дүш соонда күштелип, секундада 12—18 метр чедер.

Агаарның температуразы даглыг черлерге 5—10 градус чылыг болуур, а өске артканнарынга 3 градус сооктан 2 градус чедир чылыг болуур. Автоорукгарга көстүүр эки.

Республика наймыылалынга шокар булуттаар, чагбас. Барыын чүкче угланышкынныг хаттың дүргени секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы 5—7 градус чылыг болуур.

Редактор В. С. ШАРАВИЙ.

КИНО

АПРЕЛЬ 8-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Марциибадка бооланшкынар» 10.00, 11.40, 13.20, 15.00, 16.40, 18.30, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Кайгамчык чүүлдер оранында Джек» 9.10, «Капитан Микула Малый» 10.55, 15.00, 17.25, «Алло, такси» 12.40, 19.10, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Дээр биле чер аразында» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Хайгаракчы» 15.00, 18.40, «Кайгамчыктыг Жезуино» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Кызылдың № 2 ортумэк школазын 1956 чылда доосканнар-биле ужуражылга кежээзи 1976 чылдың апрель 10-да болур. Ужуражылга кежээзининиң 19 шакта эгелээр. 1956 чылдың доозукчуларын ужуражылгага келиринче школа чалап тур.

Кызыл КАИ-зиниң 1976 чылдың январь 13-те Василий Васильевич Семерийниң адынга тывысканы ААА серилалыг, 733642 дугаарлыг чолаачы шынзылгазы читкен ужурундан ону күш чок деп санаар.

Кызыл КАИ-зиниң 1966 чылда Иван Сидорович Лифановтуң адынга тывысканы чолаачының 087448 дугаарлыг талону читкен ужурундан ону күш чок деп санаар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл. Щетинкина-Кравченко кудумчузу бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда киллизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал киллизиниң 2-37-13, культура киллизиниң 2-23-54, кедээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетпүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузут киллистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-50-22, солун келбейн баргавда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17116 ЧАГЫГ № 1302

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле өгелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—00537.